

Stichting
Pensioenfonds
Capgemini Nederland

Stichting Pensioenfonds Capgemini Nederland
Reykjavikplein 1
3543 KA Utrecht

Ingeschreven in het Handelsregister van
de Kamer van Koophandel onder nummer 41184467

Verslag over het boekjaar
1-1-2018 t/m 31-12-2018

Inhoud

	Pagina
Voorwoord	5
Bestuur en organisatie	7
Meerjarenoverzicht	9
Missie, Visie en Strategie	
Missie	11
Visie	11
Strategie	11
Bestuursverslag	
Organisatie	13
Pensioenbeleid 2018	16
Beleggingsbeleid	19
Maatschappelijk Verantwoord Beleggen	22
Vermogensbeheer Premieovereenkomst	23
Risicomanagement	23
Communicatie	25
Verloop verzekerdenbestand	26
Financiële Positie	27
Samenvatting actuariel rapport	29
Toekomstparagraaf	34
Verantwoordingsorgaan	
Verslag van het verantwoordingsorgaan	35
Reactie van het bestuur op de aanbevelingen door het verantwoordingsorgaan	37
Visitatiecommissie	
Verslag van visitatiecommissie	39
Reactie Bestuur op rapport van de visitatiecommissie	39
Verslag van de compliance officer	41

Pagina

Jaarrekening

Balans per 31 december	44
Staat van baten en lasten	46
Kasstroomoverzicht	48
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	49
Toelichting op de balans per 31 december	54
Gebeurtenissen na balansdatum	63
Toelichting op de staat van baten en lasten	64
Resultaatbestemming	70
Risicoparagraaf	71

Overige gegevens

Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten	81
Actuariële verklaring	82
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	84

Voorwoord

In het jaar 2018 heeft De Nederlandsche Bank haar goedkeuring gegeven aan de opvolging van de bevindingen uit het door De Nederlandsche Bank uitgevoerde beleggingsonderzoek van 2016.

Het bestuur is nu uiteraard verantwoordelijk voor de realisatie van de werking van het vastgelegde beleid, de strategie en de operationele processen.

Het fonds heeft nog steeds een dekkingstekort en de aanhoudende lage rentestand blijft ook nog steeds zorgwekkend. Eind 2018 stond de beleidsdekkingsgraad op 98,5%, waarbij de reële dekkingsgraad 95,3% bedroeg. De ontwikkeling van onze dekkingsgraad stemt niet positief en een korting voor de tot 2016 in de basisregeling (module 1; defined benefit) opgebouwde rechten in 2020 lijkt onafwendbaar.

De mondiale turbulentie (handelsoorlog China en de VS, begrotingsperikelen Italië, Brexit, spanning tussen Rusland en Oekraïne) zorgt voor grote schommelingen op de aandelenmarkten en onzekere tijden als het gaat om beleggingen. Als fonds proberen we dan ook zoveel mogelijk de risico's die hierdoor ontstaan te beperken. Consequentie is dan tegelijkertijd dat dit een potentieel drukkend effect heeft op de rendementen die het fonds behaalt.

In het afgelopen jaar is er een aanvang gemaakt met de implementatie van IORP II en dat is begin 2019 afgerond.

Voor de gepensioneerden die gekozen hebben voor een variabel pensioen heeft op 1 juli 2018 de eerste herziening van de pensioenen plaatsgevonden. Het goede nieuws is dat, door de positieve rendementen, de pensioenen voor deze mensen in positieve zin konden worden bijgesteld.

Ongeveer 90% van de mensen die met pensioen gaan bij ons fonds kiest voor het variabele pensioen. Het bestuur is dan ook de mening toegedaan dat het aanbieden van deze mogelijkheid in een behoefte voorziet.

Per juli loopt mijn eigen zittingstermijn af en daarmee is, volgens de code pensioenfondsen, ook het maximaal aantal zittingstermijnen voor mij bereikt. Dit voorwoord is het laatste voorwoord dat ik heb geschreven voor het jaarverslag van ons fonds. De afgelopen jaren zijn voor de pensioenfondsen hectisch geweest en de verwachting is dat dat de komende jaren ook zeker nog zo zal zijn. Ik en de overige bestuursleden hebben onze rol voor het pensioenfonds altijd vol overgave ingevuld en ik heb ook het vertrouwen dat het bestuur dat continueert. Ik wens het bestuur veel wijsheid in de komende jaren met alle verwachte wijzigingen die nog op stapel staan.

Tenslotte spreek ik namens het bestuur wederom mijn waardering uit aan allen die zich hebben ingezet voor het pensioenfonds en dank ik alle mensen waarmee ik in de rol als voorzitter van het pensioenfonds heb mogen samenwerken voor de constructieve en prettige wijze waarop dat plaatsvond.

Henk Knol
Voorzitter

Bestuur en organisatie

Bestuur

<i>Benoemd door de deelnemers</i>	<i>Functie</i>	<i>Geboortedatum</i>	<i>Lid vanaf</i>	<i>Einde zittingsduur</i>
Dhr. H. Knol	voorzitter	29-05-1955	09-05-2003	01-07-2019
Dhr. D.W. Neuhaus	secretaris	11-05-1959	30-01-2014	01-07-2021
Mevr. S.R. Richters	aspirant-bestuurslid	22-07-1989	14-09-2018	

<i>Benoemd door de werkgever</i>	<i>Functie</i>	<i>Geboortedatum</i>	<i>Lid vanaf</i>	<i>Einde zittingsduur</i>
Dhr. J.H. van Hensbergen	bestuurslid	04-08-1973	01-09-2016	01-07-2020

<i>Benoemd door de Ondernemingsraad</i>	<i>Functie</i>	<i>Geboortedatum</i>	<i>Lid vanaf</i>	<i>Einde zittingsduur</i>
Dhr. A.J. Holsappel	bestuurslid	21-09-1956	10-04-2013	01-07-2021
Dhr. M.C. de Heer	bestuurslid	26-02-1963	01-07-2018	01-07-2022

<i>Benoemd door de gewezen deelnemers</i>	<i>Functie</i>	<i>Geboortedatum</i>	<i>Lid vanaf</i>	<i>Einde zittingsduur</i>
Dhr. W.W.H. Starmans	bestuurslid	04-05-1953	01-07-2018	01-07-2022

<i>Benoemd door de pensioengerechtigden</i>	<i>Functie</i>	<i>Geboortedatum</i>	<i>Lid vanaf</i>	<i>Einde zittingsduur</i>
Dhr. W.F. Heukels	bestuurslid	11-04-1948	17-04-2014	01-07-2022

Verantwoordingsorgaan

<i>Namens de werkgever</i>	<i>Functie</i>	<i>Geboortedatum</i>	<i>Lid vanaf</i>	<i>Einde zittingsduur</i>
Dhr. H.J.M. Wasser	voorzitter	03-09-1958	01-01-2016	31-12-2022

<i>Namens de pensioengerechtigden</i>	<i>Functie</i>	<i>Geboortedatum</i>	<i>Lid vanaf</i>	<i>Einde zittingsduur</i>
Dhr. W.G.W.M. Hendrickx		18-12-1948	01-01-2015	31-12-2022

<i>Namens de gewezen deelnemers</i>	<i>Functie</i>	<i>Geboortedatum</i>	<i>Lid vanaf</i>	<i>Einde zittingsduur</i>
Mevr. J.M. Ester		29-04-1965	01-01-2015	31-12-2019

<i>Namens de deelnemers</i>	<i>Functie</i>	<i>Geboortedatum</i>	<i>Lid vanaf</i>	<i>Einde zittingsduur</i>
Mevr. M.W.A. van Berkel		07-01-1968	01-07-2018	31-12-2021

Compliance officer

Dhr E. Bonsing	Compliance Officer Capgemini
----------------	------------------------------

Aangesloten ondernemingen

Capgemini N.V. met de navolgende gelieerde ondernemingen:

Capgemini Nederland B.V.

Capgemini Sourcing B.V.

Capgemini Educational Services B.V.

Organisatie

Waarmerkend actuaris	Triple A Risk Finance Certification B.V. te Amsterdam
Adviserend actuaris	Willis Towers Watson Netherlands B.V. te Apeldoorn
Accountant	KPMG Accountants N.V. te Utrecht
Visitatiecommissie	Stichting ITP te Rijswijk
Bestuursondersteuning	AZL N.V. te Heerlen
Administrateur	AZL N.V. te Heerlen
Vermogensbeheer	NN Investment Partners te 's Gravenhage
Advisering vermogensbeheer	Sprenkels & Verschuren B.V. te Amsterdam
Custodian	Kasbank N.V. te Amsterdam
Herverzekering	Elips Life AG
Internetsite	www.pensioenfondscg.nl

Meerjarenoverzicht

	2018	2017	2016	2015	2014
Aantallen					
Deelnemers	3.887	3.673	3.705	3.957	4.193
Gewezen deelnemers	8.346	7.926	7.432	6.882	6.480
Pensioengerechtigden	873	772	710	619	526
Totaal	13.106	12.371	11.847	11.458	11.199
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Technische voorzieningen	655.467	631.958	646.961	587.911	528.882
Reserves					
Algemene reserve	-37.912	-6.340	-38.216	-40.800	9.675
Bijdragen van werkgevers en werknemers ¹⁾	25.377	25.126	24.833	25.921	24.853
Pensioenuitkeringen	6.570	6.007	5.215	4.628	4.151
Beleggingen:					
Belegd vermogen voor risico pensioenfonds	613.669	621.338	601.219	538.655	535.148
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds	-7.833	18.047	61.277	-7.646	99.909
Return o.b.v. total return	-1,14%	3,14%	11,45%	-1,00%	22,80%
Beleggingen voor risico deelnemers	154.302	140.758	120.498	95.204	95.217
Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers	-2.802	3.418	6.654	-421	7.893
Beleggingsrendement voor risico deelnemers	-1,80%	2,62%	6,17%	-0,44%	8,47%
Dekkingsgraad	95,3%	99,2%	95,0%	94,0%	101,8%

1) Inclusief bijdragen voor risico deelnemers (voorheen premies pensioenspaarkapitalen).

	2018	2017	2016	2015	2014
Beleidsdekkingsgraad	98,5%	98,0%	92,2%	95,8%	105,5%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	103,5%	103,5%	103,6%	103,8%	104,5%
Vereiste dekkingsgraad	112,4%	112,5%	112,1%	113,2%	111,7%
Pensioenvermogen	772.021	766.376	729.243	642.315	633.774

Missie, Visie en Strategie

Missie

Het pensioenfonds heeft als missie het verzorgen van oudedagsvoorzieningen aan personen die een arbeidsverband met Capgemini Nederland hebben of gehad hebben, alsmede nabestaandenvoorzieningen voor hun achtergebleven partners en wezen.

Om deze missie te kunnen realiseren verkrijgt het fonds de daartoe benodigde middelen door inbreng van deelnemers en door het creëren van rendement en beheert deze zo goed mogelijk.

Visie

Het pensioenfonds is een fonds voor de deelnemers en van de deelnemers. Het fonds zal de wensen en beperkingen ten aanzien van de pensioenvoorzieningen, indien die in de tijd in de onderneming wijzigen, volgen. Het fonds volgt de afspraken die sociale partners maken ten aanzien van toekomstige opbouw en beschermt de rechten die in het verleden zijn opgebouwd. Het pensioenfonds zal tegen zo laag mogelijke kosten de aanwezige middelen beheren en streeft daarbij naar een acceptabel rendement. Het fonds probeert de pensioenvoorziening van Capgemini Nederland aantrekkelijk te houden als arbeidsvoorwaarde.

Strategie

De pensioenregeling van het pensioenfonds zo goed en efficiënt mogelijk uit te voeren, conform de afspraken met sociale partners. Hierbij worden de opgebouwde rechten van (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden beschermd en opgebouwde kapitalen adequaat beheerd. Tevens staat goede serviceverlening richting (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden hoog in het vaandel. Bij de uitvoering handelt het pensioenfonds binnen de kaders van de statuten en geldende wet - en regelgeving en neemt zij de zorgplicht naar alle belanghebbenden in acht.

Bestuursverslag

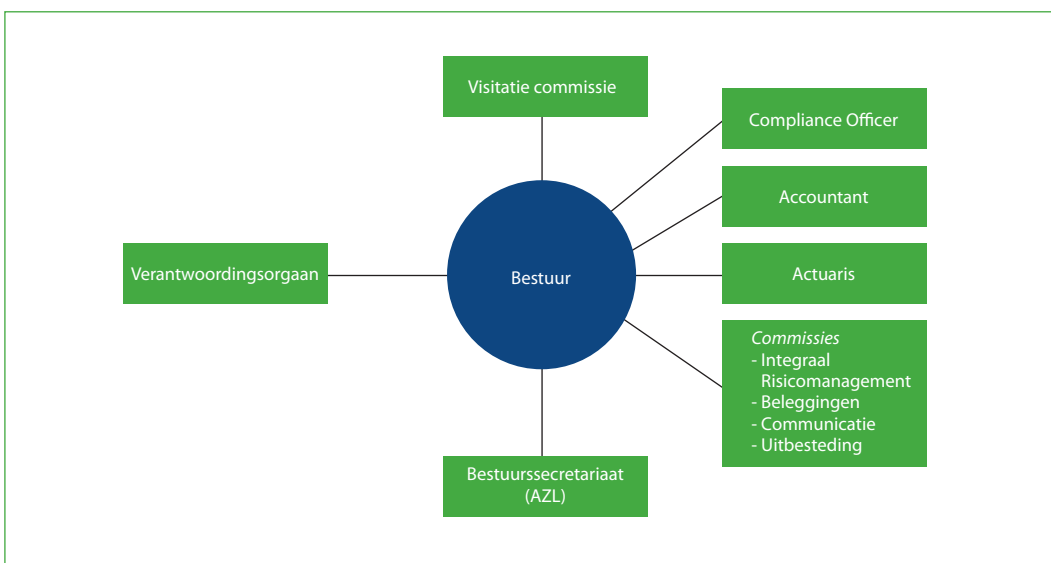
Organisatie

Als bestuursmodel is gekozen voor het paritaire model. De samenstelling van het bestuur is in 2018 gewijzigd. Voor een vertegenwoordiger van de gewezen deelnemers is middels een statutaire wijziging een bestuursplaats toegevoegd.

De samenstelling is nu als volgt:

- Eén vertegenwoordiger namens de werkgever;
- Twee vertegenwoordigers voorgedragen door de OR;
- Twee vertegenwoordigers gekozen door de deelnemers;
- Eén vertegenwoordiger gekozen door de gewezen deelnemers;
- Eén vertegenwoordiger namens de gepensioneerden.

Door de toezichthouder DNB zijn bij het onderzoek van eind 2016 bemerkingen geplaatst over de governance van het fonds. Suggesties ten aanzien van inrichting en werkwijze zijn door het bestuur opgevolgd, hetgeen in volgende inrichting resulteert:

Schematische voorstelling pensioenfondsbestuur

De structuur van portefeuillehouders en commissies is vervangen door een structuur met alleen commissies. De commissies bereiden alle onderwerpen op hun taakgebied voor en stellen adviezen op voor het bestuur voorzien van een risicoafweging. Het bestuur neemt dan op basis hiervan een besluit. Dit gebeurde voorheen ook maar de wijze waarop is meer geformaliseerd. In 2018 is deze werkwijze geïnstitutionaliseerd.

De commissies zijn:

- Beleggingsadvies commissie (BAC),
- Integraal risicomanagement commissie (IRC),
- Commissie uitbesteding en uitvoering (CUU),
- Communicatie commissie (CC).

Het bestuur heeft in 2018 zesmaal vergaderd en viermaal met het Verantwoordingsorgaan overlegd. Daarnaast heeft het bestuur informeel over actuele thema's een vijftal maal besprekingen gehouden. Over concrete onderwerpen is een drietal malen telefonisch vergaderd.

Benoemingen en Verkiezingen

Door het vertrek van Kaeso de Jager uit het Verantwoordingsorgaan, is een kandidaatstelling voor zijn positie als vertegenwoordiger van de actieve deelnemers gehouden. Monique van Berkel stelde zich kandidaat en is, nadat andere kandidaten zich terugtrokken, benoemd op deze plaats.

Voor de nieuwe bestuurspositie namens de gewezen deelnemers was Rene Starmans de enige kandidaat en is hij derhalve, na goedkeuring door de toezichthouder, benoemd.

De zittingstermijn van Wim Heukels liep per 1 juli 2018 af. Hij stelde zich herkiesbaar en er waren geen andere kandidaatstellingen.

Het vooruitzicht van de aflopende zittingstermijn van Henk Knol per 1 juli 2019, een positie in het bestuur namens de actieve deelnemers, heeft het bestuur doen besluiten om vervroegd tot verkiezing voor deze plaats over te gaan. Dit om een inwerk- en opleidingsperiode te creëren voor de betrokkene. Kandidaatstelling leverde twee kandidaten en verkiezingen maakten Sigrid Richters het verkozen bestuurslid. Zij heeft als aspirant-bestuurslid in het bestuur deelgenomen.

Code Pensioenfondsen

De Code Pensioenfondsen is de invulling van de in de wet genoemde principes voor goed pensioenfondsbestuur. Op onderdelen kan een andere invulling gegeven worden op basis van het uitgangspunt: pas toe of leg uit (comply or explain).

In 2018 hebben wij conform deze Code gehandeld, waarbij wij op de volgende punten afgeweken zijn:

- Wij hebben voor ons fonds geen klokkenluidersregeling, omdat wij geen mensen in dienst hebben;
- Wij hebben in 2018 afspraken met NN IP vermogensbeheer gemaakt in het contract over een beloningsbeleid dat risico nemen niet aanmoedigt.
Wij hebben niet met alle uitbestedingspartners afspraken over hun beloningsbeleid;
- Wij voldoen in 2018 nog niet aan de richtlijnen van diversiteit: zowel vrouwen als mannen in het bestuur en zowel jongeren (onder de 40) als ouderen. Met de verkiezing van Sigrid Richters als aspirant-bestuurslid hopen wij daar in 2019 invulling aan te kunnen gaan geven.

Beleggingsadviescommissie (BAC)

De BAC heeft een voorbereidende c.q. beoordelende en adviserende rol richting het bestuur ten aanzien van: de beleggingsrisico's, de beoordeling van economische ontwikkelingen, het nemen van maatregelen ten aanzien van risicobeheersing, de formulering en beoordeling van het beleggingsbeleid, het vaststellen van het beleggingsplan, de monitoring van de benoeming, de prestaties en het ontslag van externe managers, de beoordeling functioneren van de uitvoeringsorganisatie op het gebied van beleggingen.

De BAC heeft in 2018 vier keer vergaderd met de adviseurs en de vermogensbeheerder. Daarbij ging het over het beleggingsplan 2018, over de rendementen en over het gevoerde beleid. Intern is de BAC 5 keer bijeen geweest, waarbij de rapportages van de vermogensbeheerder geanalyseerd werden en de besluitvorming binnen het bestuur werd voorbereid.

Integraal risicomanagement commissie (IRC)

De IRC heeft een voorbereidende c.q. beoordelende en adviserende rol richting het bestuur ten aanzien van integraal risicomanagement. De commissie is verantwoordelijk voor de kwaliteit en de tijdigheid van het risicomanagementproces en kan worden gezien als het 'risicogeweten' van het fonds.

De IRC heeft in 2018 vijf maal vergaderd. Daarnaast zijn risk assessment-vergaderingen met de commissies BAC en CUU gehouden teneinde de bewaking van de risicomanagementprocessen bij de uitvoerders te evalueren.

Commissie uitbesteding en uitvoering (CUU)

De CUU heeft een voorbereidende c.q. beoordelende en adviserende rol richting het bestuur ten aanzien van uitbesteding. De commissie bereidt de besluitvorming voor ten aanzien van de uitbesteding en ziet toe op de kwaliteit en uitvoering van het uitbestedingsbeleid.

De commissie heeft in 2018 een tiental malen vergaderd en daarbij de offertes en contracten afgehandeld voor de visitatiecommissie, bestuursondersteuning, pensioenadministratie en ook de herverzekeringen (ElipsLife). Daarnaast zijn in het kader van de AVG verwerkerovereenkomsten opgesteld met alle relevante uitbestedingspartijen.

De contracten voor de pensioenadministratie, de bestuursondersteuning en de herverzekering zijn herzien. In het kader van de AVG zijn met relevante leveranciers verwerkingsovereenkomsten opgesteld.

Daarnaast ziet de commissie erop toe dat evaluaties voor de werkzaamheden van alle leveranciers worden uitgevoerd. In 2018 waren dit de evaluaties van fiduciair management (samen met de Beleggingsadviescommissie), AZL en NNIP Mijn pensioen.

Communicatiecommissie (CC)

De CC heeft een voorbereidende c.q. beoordelende en adviserende rol richting het bestuur ten aanzien van communicatie.

De commissie bereidt de besluitvorming voor ten aanzien van de communicatie van het fonds aan de (ex-)deelnemers, pensioengerechtigden en uitingen naar de omgeving. De communicatiecommissie bewaakt daarbij de transparante communicatie van de evenwichtige belangenafweging die aan de besluitvorming ten grondslag ligt om zodoende het vertrouwen van de deelnemers in SPFC te behouden.

De commissie is in 2018 drie keer bij elkaar gekomen. Daarnaast zijn er separate besprekingen geweest ten aanzien van de extra communicatie-eisen die de Wet Verbeterde Premiereregelingen stelt. De commissie heeft digitaal frequent contact met de achterban.

Intern toezicht

In het kader van goed pensioenfondsbestuur dient het bestuur zorg te dragen voor adequaat intern toezicht. Het bestuur heeft besloten het interne toezicht in te vullen door middel van een visitatiecommissie die het functioneren van het fonds evalueert en toetst. Het gaat om een beoordeling van de beleids-, bestuursprocessen en de controleomgeving van het fonds. Tevens behelst het een beoordeling van de wijze waarop het fonds wordt aangestuurd alsmede een beoordeling van de wijze waarop door het bestuur wordt omgegaan met de risico's op de langere termijn. De visitatiecommissie bestaat uit drie externe, van het fonds onafhankelijke, deskundigen. De werkwijze van de commissie is vastgelegd in een reglement. De visitatie over het gehele jaar 2018 heeft in het eerste kwartaal van 2019 plaatsgevonden.

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit een vertegenwoordiger van de werkgever, een vertegenwoordiger van de pensioengerechtigden, een vertegenwoordiger van de deelnemers en een vertegenwoordiger namens de gewezen deelnemers. Met name het laatste is iets wat nog niet heel veel voorkomt.

Het bestuur legt jaarlijks verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan als vertegenwoordiger van de bij het fonds betrokken (ex-)deelnemers, pensioengerechtigden en de werkgever. Daarnaast wordt het verantwoordingsorgaan betrokken bij beleidsvoorbereidende discussies met het bestuur. In dit jaarverslag wordt separaat verslag gedaan van de bevindingen van het verantwoordingsorgaan ten aanzien van het door het bestuur in 2018 gevoerde beleid. Tevens is in dit verslag de reactie van het bestuur op de bevindingen van het verantwoordingsorgaan opgenomen.

Compliance officer

Het bestuur heeft een compliance officer benoemd. De compliance officer bewaakt dat het fonds voldoet aan de voor het fonds van toepassing zijnde actuele wet- en regelgeving op het gebied van ethics. In het verslagjaar zijn door de compliance officer geen bijzonderheden gemeld. In 2018 hebben alle bestuurders bevestigd dat zij de gedragscode hebben nageleefd.

Bestuursbureau

Een bestuursbureau ondersteunt het bestuur primair bij de uitvoering van haar bestuurstaken en secundair bij het invullen van de bestuurlijke regiefunctie. Het is in 2018 bemand door AZL.

Klachten en geschillen

Het pensioenfonds heeft een klachten- en geschillenregeling om een correcte afhandeling van klachten en een evenwichtige behandeling van geschillen te waarborgen. In 2018 zijn geen formele klachten ingediend.

Waarmerking en advisering

Actuarial

Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen adviserende en waarmerkende (certificerende) werkzaamheden. We hebben de adviserende werkzaamheden in het verslagjaar opgedragen aan Willis Towers Watson te Apeldoorn en de waarmerkende werkzaamheden aan Triple A te Amsterdam.

Controle

De controle van de jaarrekening is opgedragen aan KPMG Accountants N.V. te Utrecht.

Pensioenbeleid 2018

Pensioenregeling

Wij voeren de pensioenregeling van Capgemini Nederland uit. De regeling is modulair opgebouwd en biedt de deelnemers een levenslang ouderdomspensioen vanaf AOW-leeftijd en gedurende het deelnemerschap een nabestaanden- en wezenpensioen op risicobasis. De regeling bestaat uit de volgende modules:

Premieregeling

Sinds 2016 vindt de volledige pensioenopbouw plaats binnen de premiereregeling. Deze regeling heeft het karakter van een premieovereenkomst. Hierbij wordt een premie beschikbaar gesteld. De premie is een percentage van het salarisdeel boven de franchise, tot aan maximaal € 105.075. Het percentage is leeftijdsafhankelijk. De premie wordt belegd in één of meerdere beleggingsfondsen. Op de pensioendatum kan het aldus opgebouwde kapitaal worden aangewend voor de aankoop van een levenslang ouderdomspensioen, eventueel gecombineerd met een nabestaandenpensioen.

Vrijwillige regeling

Als aanvulling op de pensioenopbouw in de premiereregeling wordt de deelnemers de mogelijkheid geboden om door middel van vrijwillige stortingen extra pensioen te verwerven. De hoogte van de stortingen is gemaximeerd volgens een door het bestuur vastgestelde richtlijn. De maximale storting wordt uitgedrukt in een percentage van de pensioengrondslag en is leeftijdsafhankelijk. De vrijwillige regeling heeft eveneens het karakter van een premieovereenkomst.

Nabestaandenvoorziening

De nabestaandenvoorziening kent het karakter van een uitkeringsovereenkomst. Het verzekerde nabestaandenpensioen is gelijk aan 1,099% van de laatst vastgestelde grondslag (tot een salaris van € 105.075) vermenigvuldigd met het maximaal aantal te bereiken deelnemersjaren. Tot 2015 gold een percentage van 1,225% van de grondslag. Het maximaal aantal deelnemersjaren is gelijk aan het aantal deelnemersjaren dat de deelnemer zou kunnen bereiken vanaf de datum van aanvang van het deelnemerschap tot aan de AOW-datum met een maximum van 40 jaar. Het wezenpensioen bedraagt 20% van het vastgestelde nabestaandenpensioen.

Aankoop pensioen uit premiereregeling en vrijwillige regeling

Bij de omzetting van kapitaal uit de premiereregeling en de vrijwillige regeling naar pensioenaanspraken worden omzettingfactoren gebruikt, zoals vermeld in het factorenreglement 2018. De methodiek en de factoren worden regelmatig geëvalueerd.

Uitkeringsovereenkomst

Tot 2016 kende de pensioenregeling tevens een basisregeling gebaseerd op een uitkeringsovereenkomst. Het pensioenfonds beheert het kapitaal benodigd voor de hieruit toegezegde uitkeringen. Deze toezeggingen staan door de aanhoudend lage dekkingsgraad onder druk.

Overgangsbepalingen

In de regeling is een aantal overgangsbepalingen opgenomen die waarborgen dat de in de oude regelingen opgebouwde aanspraken als premievrije rechten voor de deelnemers worden meegenomen in de nieuwe regeling.

De belangrijkste kenmerken van de regeling zijn als volgt:

2018

Pensioensysteem	Beschikbare premie
Minimum toetredingsleeftijd	Geen
Pensioenleeftijd	AOW-leeftijd
Franchise	€ 12.719
Partnerpensioen	1,099%

Kostendeekkende premie

	2018	2017
De kostendeekkende en feitelijke premies zijn als volgt:		
- Kostendeekkende premie basisregeling	24.834	24.473
- Feitelijke premie basisregeling	24.963	24.742
De kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
- Actuarieel benodigd	2.543	2.438
- Opslag in stand houden vereist vermogen	10	12
- Opslag voor uitvoeringskosten	961	1.322
- Actuarieel benodigd ten behoeve van toeslagverlening	0	0
- Stortingen BPR	21.320	20.701
	24.834	24.473
De feitelijke premie is als volgt samengesteld:		
- Actuarieel benodigd	2.543	2.438
- Opslag in stand houden vereist vermogen	10	12
- Opslag voor uitvoeringskosten	961	1.322
- Actuarieel benodigd ten behoeve van toeslagverlening	0	0
- Stortingen BPR	21.320	20.701
- Premiemarge	129	269
	24.963	24.742

Waardeoverdrachten

Het is niet toegestaan waardeoverdrachten uit te voeren als de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds of van het andere bij de waardeoverdracht betrokken pensioenfonds onder de 100% is. Aangezien de dekkingsgraad sinds eind 2014 onder de 100% is, is het vooralsnog niet mogelijk waardeoverdrachten uit te voeren.

Wijzigingen wet en regelgeving in 2018

- In mei is de Algemene Verordening Gegevensbescherming van kracht geworden. Zowel de uitbestedingspartners als het fonds hebben maatregelen genomen om te voldoen aan de scherpere eisen op dit gebied.
- De Wet Verbeterde Premiereregeling is in 2018 volledig geïmplementeerd met aanvullende wetinterpretierende bepalingen van de toezichthouders. Naast verhoogde communicatie-eisen is er de nieuwe bepaling van voorbereiding 10 en 5 jaar voor beoogde pensioendatum. Deelnemers en gewezen deelnemers maken een voorlopige keuze voor een vast of variabel pensioen en kiezen dan voor een beleggingsstrategie die qua risicoprofiel past bij hun voorkeur. Het bestuur heeft besloten deze voorkeuze reeds vanaf 15 jaar voor pensioendatum uit te voeren.
- De invoering van BTW-plicht voor pensioenfondsen in 2015 is krachtig aangevochten door de sector. Vooral voor fondsen die veel uitbesteden, zoals ons fonds, geeft dit een hoge extra kostenpost. In december is door de fiscus tot een verlichting besloten: de heffing is alleen voor het DB-deel van de activiteiten. Over de consequenties van deze verlichting is nog steeds intensief overleg met de fiscale autoriteiten.

- Voor kleine pensioenen (tot € 476 per jaar) zijn de bewerkingskosten hoog en deze werden dan ook ineens afgekocht. Wettelijk is nu een automatische samenvoeging bepaald waarbij deze kleine pensioenen naar de laatste pensioenuitvoerder worden overgebracht. Ingang is in 2020 gepland voor pensioenen die voor 1 januari 2018 zijn opgebouwd. Voor pensioenen na 1 januari 2018 is in de sector het initiatief genomen om direct tot automatische overdracht over te gaan. Het fonds heeft besloten om aan dit initiatief deel te nemen.
- De fiscale pensioenrichtdatum is per 1 januari 2018 op 68 jaar vastgesteld. Dit heeft gevolgen voor het maximum van de opbouw. Voor ons fonds zijn er geen gevolgen daar de opbouw minder dan het fiscale maximum is.
- De regelgeving die aanvullend op of wet-interpretierend door de toezichthouders wordt gegeven neemt aanzienlijk toe. Naast rapportageverplichtingen gaan de regels van de DNB tot op het niveau van inrichting en besturing en op het intern functioneren van het bestuur. De AFM geeft aanwijzingen over de communicatie tot op het niveau van verplichte teksten.

Wijzigingen Pensioenregeling in 2019

- Sinds 13 januari 2019 is de richtlijn IORPII van kracht. Hiermee worden de eisen van de Europese toezichthouder (EIOPA) toegespitst op de Nederlandse situatie. De eisen hebben voornamelijk gevolgen voor de inrichting en besturing van pensioenfondsen. Naast scheiding van bestuurstaken worden sleutelfuncties ingesteld: actuarieel, risico en interne controle.
- Vernieuwing van het pensioenstelsel is door het kabinet aangekondigd als prioriteit in 2018, doch het overleg met maatschappelijke organisaties verkeert in een impasse. Nieuwe initiatieven in 2019 zijn te verwachten doch consensus is nog lang niet bereikt.
- De richtlijn IORPII bevat ook bepalingen ten aanzien van het beleid voor Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) Het fonds moet een duidelijk beleid definiëren en daarop aanspreekbaar zijn.

Beleggingsbeleid

Investeringsprincipes

Ons beleggingsbeleid is gebaseerd op investeringsprincipes. Wij hebben deze principes opgesteld om sturing te geven aan de beleggingsstrategie en de implementatie daarvan in het beleggingsbeleid.

Onze investeringsprincipes zijn:

1. Het pensioenfonds belegt alleen in categorieën waarvan het de risico's kan beoordelen
2. Het pensioenfonds is een langetermijnbelegger
3. Diversificatie is van belang
4. Risico vereist een extra rendement
5. Het pensioenfonds belegt passief tenzij
6. Het pensioenfonds gebruikt derivaten alleen om risico's te beheersen
7. Uitbesteding is noodzakelijk
8. Maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) dient een plaats te hebben in het beleggingsbeleid binnen de praktische mogelijkheden welke daarvoor beschikbaar zijn

Beleggingsbeleid en Jaarplan

Binnen het kader van onze investeringsprincipes hebben we in 2017 onze portefeuille vereenvoudigd. We hebben alle categorieën geëvalueerd en alleen die gehandhaafd die substantiële waarde toevoegen.

Dat heeft geleid tot het laten vallen van de onderverdeling van de aandelenportefeuille; we hebben de aandelenbeleggingen nu ondergebracht in twee passieve fondsen: voor ontwikkelde markten en voor opkomende markten. Verder hebben we afscheid genomen van beleggingen in grondstoffen en in inflatiegerelateerde obligaties. Deze aanpassingen zijn doorgevoerd in de loop van 2018.

Vermogensbeheer

Strategische beleggingsportefeuille 2018

Omdat ons pensioenfonds in herstel is, mag het risicoprofiel van de strategische beleggingsportefeuille niet hoger worden dan het risicoprofiel van de strategische mix van eind 2008, toen het fonds startte met herstellen.

Eind 2018 was de strategische beleggingsmix als volgt:

Beleggingscategorie (Strat. norm)	2018
Vastrentend	73%
Staatsobligaties	23%
Geldmarkt + swaps	20%
IG Bedrijfsobligaties	21%
Obligaties opkomende markten	5%
Senior Loans	4%
Aandelen	23%
Ontwikkelde markten	20%
Opkomende markten	3%
Alternatieve beleggingen	4%
Vastgoed	4%
Totaal	100%

Feitelijke beleggingsportefeuille en rendement

Ons fonds heeft in 2018 een negatief rendement behaald van -1,14%. In het vierde kwartaal zijn de aandelenkoersen wereldwijd gedaald. Daardoor is het positieve resultaat van de eerste kwartalen tenietgedaan en omgezet in een verlies.

De rente is in 2018 iets gedaald: -0,1%. Dat heeft op twee manieren effect op onze situatie. Door de lagere rente zijn onze obligaties meer waard geworden. Maar tegelijkertijd zijn onze verplichtingen ook gestegen: door de lagere rente moeten wij nu meer geld hebben om de toekomstige verplichtingen waar te kunnen maken.

In de volgende tabel wordt per beleggingscategorie het feitelijk aandeel in de beleggingsmix eind 2018 vergeleken met de strategische mix. Verder wordt het behaalde rendement vergeleken met het benchmark rendement. Alle rendementscijfers zijn na aftrek van kosten.

Rendementen	Markt		Norm	Portefeuille rendement	Benchmark rendement
	Waarde (x € 1 miljoen)	Feitelijk			
Renteafdekking Portefeuille	403,0	65,9%	64,0%	2,1%	3,6%
Staatobligaties	138,2	22,6%	23,0%	4,3%	n.v.t.
IG Bedrijfsobligaties	128,8	21,1%	21,0%	-4,3%	-3,8%
(Bijdrage) Swaps	16,6	2,7%	20,0%	6,1%	n.v.t.
Geldmarktfonds	124,2	20,3%		-0,5%	-0,4%
Liquide middelen	-4,8	-0,8%		15,3%	n.v.t.
Overige Vastrentende waarden	60,1	9,8%	9,0%	-3,4%	-2,0%
Aandelen	145,5	23,8%	23,0%	-9,3%	-10,5%
Niet-beursgenoteerd onroerend goed	3,1	0,5%	4,0%	4,0%	4,0%
Totaal voor afdekking valutarisico	611,7			-1,2%	-0,2%
(Bijdrage) valuta afdekking	0,0	0,0%	0,0%	0,1%	0,2%
Totaal	611,7	100,0%	100,0%	-1,1%	-0,1%

Aandelen

De aandelenportefeuille behaalde een rendement van -9,3%, boven de benchmark van -10,5%.

Rendement Aandelen	Portefeuille	Benchmark
Aandelen ontwikkelde markten	-5,8%	-6,2%
Aandelen Europa	-1,4%	-1,9%
Aandelen Noord-Amerika	-0,3%	-2,4%
Aandelen Japan	-2,4%	-2,1%
Aandelen Pacific Rim	-3,8%	-3,8%
Aandelen Opkomende Landen	-12,5%	-10,3%
Hoog dividend aandelen	-3,7%	-4,2%
Small Caps	-1,2%	-0,5%
Totaal	-9,3%	-10,5%

Vastrentende waarden

De vastrentende waarden portefeuille bestaat uit twee delen:

1. De Matching portefeuille ten behoeve van de renteafdekking.
2. De Return portefeuille ten behoeve van het halen van extra rendement.

Ons fonds heeft veel zeer lang lopende verplichtingen om pensioenen uit te betalen. Om deze te kunnen betalen moet het fonds minimaal de rekenrente aan rendement maken. Er bestaat echter een risico dat dit rendement niet gemaakt wordt. Dit heet het renterisico. Teneinde dit risico te verkleinen dekt het fonds 50% van de verplichtingen af via derivaten in combinatie met obligaties.

Doel is dat het corresponderende deel van de beleggingsportefeuille de waarde van de verplichtingen nauwgezet volgt. Het rendement op dit gedeelte van het vermogen is niet belangrijk zolang het de schommelingen van de verplichtingen maar volgt.

Omdat we de verplichtingen zo goed mogelijk willen volgen, wordt de benchmark gevormd door onze eigen verplichtingen. Als 50% van de verplichtingen 1% stijgt of daalt, moet ook de matchingportefeuille 1% stijgen of dalen.

De matching portefeuille heeft per saldo een rendement gehaald van 2,1%, lager dan de benchmark van 3,6%. De reden voor deze afwijking van de benchmark is dat de waardeontwikkeling van de bedrijfsobligaties in 2018 sterk afwijkend was van de ontwikkeling van onze verplichtingen.

Daarnaast wordt ook nog belegd in vastrentende waarden welke geen onderdeel uitmaken van de matching portefeuille, maar van de return portefeuille. In deze categorieën hebben we negatieve rendementen behaald.

Vastrentende waarden - return

	Portefeuille	Benchmark
Senior Leningen	0,0%	1,5%
Obligaties Opkomende Landen LC	-3,3%	-1,5%
Obligaties Opkomende Landen HC	-8,1%	-6,9%

Alternatieve beleggingen

Bij de herinrichting van onze portefeuille hebben we afscheid genomen van de beleggingen in grondstoffen. Deze hebben we in 2018 verkocht. Bij onze beleggingen in vastgoed hebben we er de afgelopen jaren voor gekozen om vrijkomende gelden bij verkoop van onroerend goed niet opnieuw te beleggen in vastgoed. Daardoor is deze categorie in omvang gedaald naar 1%. In 2018 hebben we de strategische wegging van vastgoed teruggebracht naar 1%.

Valuta-afdekking

Bij de herinrichting van onze aandelenportefeuille hebben we gekozen voor aandelenfondsen die het valutarisico zelf al afdekken. Daardoor hoeven wij niet zelf meer valutacontracten af te sluiten. Bij onze beleggingen in opkomende markten zijn er nog wel valutarisico's; deze zijn onderdeel van de beleggingsstrategie.

Wijzigingen in 2019

Wij voorzien momenteel geen wijzigingen.

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen

Het pensioenfonds streeft naar rendement door te beleggen in ondernemingen die een lange termijn winstdoelstelling hebben.

Daarbij hebben wij voorkeur voor bedrijven die de winstdoelstelling in balans brengen met een verantwoordelijke rol in de maatschappij. Daaronder verstaan wij dat zowel in beleid als in bedrijfsvoering zorg voor milieu, mensenrechten, arbeidsomstandigheden en corruptiebestrijding zichtbaar is.

Omdat wij beleggen via fondsen, zijn onze mogelijkheden om hieraan invulling te geven beperkt. Wij gaan in 2019 bepalen hoe wij dit concreet gaan invullen.

Vermogensbeheer Premieovereenkomst

Een snel groter wordend deel van ons vermogen wordt belegd voor risico deelnemer (het DC-kapitaal).

Dit kapitaal is belegd in Mijn Pensioen, een product van NN IP. Het beleggingsbeleid wordt bepaald door NN IP (conform het contract met NN IP). In 2018 hebben we met NN IP over het beleid gesproken teneinde meer invloed te krijgen op het beleggingsbeleid en op de risicoafbouw van het belegd vermogen. In 2019 gaan we hiermee door. Het in 2018 gemaakte rendement op DC beleggingen is -1,8%. Dit is minder dan het door het fonds behaalde rendement op het DB-vermogen (-1,1%). Dit is te verklaren doordat de populaties waarvoor belegd wordt enigszins verschillen. De DC-populatie heeft een gemiddeld lagere leeftijd (gepensioneerden maken er geen deel van uit). Hierdoor kan er risicovoller belegd worden. Omdat in 2018 risico slecht beloond is, is het rendement lager.

Risicomanagement

Het fonds beheert vermogen en gaat verplichtingen aan. Daarbij zijn er risico's dat zaken niet goed verlopen en missie en doel in gevaar kunnen komen. Te onderscheiden zijn:

- Financiële risico's
Deze vragen een permanente bewaking en afweging. Bij beleggen wordt bewust risico genomen om rendement te creëren en is elke beslissing dus een risicoafweging.
- Niet-financiële risico's
De bedrijfsvoering moet zonder fouten en van hoge kwaliteit zijn. Bedreigingen moeten vooraf worden geïdentificeerd zodat preventief maatregelen kunnen worden genomen om het risico te beheersen.

Het risicomanagement is georganiseerd volgens het "Three lines of defense" model. Het bestuur bepaalt de strategische risico's die de missie en het beleid bedreigen. Bewaking, ook bij de partijen waarbij is uitbesteed, wordt middels de commissies ingebracht in het bestuur opdat beheersmaatregelen kunnen worden genomen. Onafhankelijk daarvan weegt de Integraal Risicomanagement Commissie (IRC) de risico's en het proces en ook de mogelijke samenhang met andere risicogebieden. Tenslotte beoordelen interne controle, de actuaris en de accountant het managementproces.

Beleggingen en rente

De grootste risico's loopt het pensioenfonds op het gebied van beleggingen en rente. De markten zijn beweeglijk, met soms grote uitschieters. Ons beleggingsbeleid richt zich op de balans tussen het genereren van extra rendement op de lange termijn en het minimaliseren van de kans op verliezen op de korte termijn. Met onze vermogensbeheerder NN Investment Partners hebben wij gedetailleerde afspraken gemaakt over de relevante risico-indicatoren en de wijze waarop over deze risico-indicatoren gerapporteerd wordt om tijdig te kunnen ingrijpen als de neerwaartse risico's te groot worden. Daarnaast spreiden wij onze beleggingen over een groot aantal beleggingscategorieën en marktpartijen, zodat wij geen concentratierisico lopen. De hoogte van onze verplichtingen is sterk afhankelijk van de marktrente. Via renteaftdekking beperken wij het risico dat onze dekkingsgraad te veel daalt als de rente daalt (waardoor we niet meer aan onze verplichtingen kunnen voldoen).

Levensverwachting

Zoals de afgelopen jaren is gebleken, heeft de levensverwachting een grote invloed op onze verplichtingen. Als de werkelijke levensverwachting te veel afwijkt van waar wij rekening mee houden, ontstaan op termijn grote tekorten of overschotten in het fonds. Beide situaties zijn ongewenst. Daarom verwerken wij iedere twee jaar de nieuwste prognoses van het Actuarieel Genootschap (AG) in onze aannames. We kunnen zo vroegtijdig maatregelen nemen en ook de uitkering van de pensioenen op de lange termijn veiligstellen. In 2018 zijn de nieuwste prognoses gepubliceerd. Op basis daarvan zijn onze verplichtingen met circa 1% gedaald.

Uitbestedingrisico's

Wij besteden vrijwel alle werkzaamheden uit. Indien de partijen waarmee wij zakendoen niet voldoende presteren kan dit grote gevolgen hebben voor ons fonds. Daarmee zijn ook een aantal risico's, te weten IT-risico's en integriteitsrisico's, naar deze partijen verlegd. Om deze risico's te beheersen zijn normen opgesteld waaraan deze partijen moeten voldoen. Jaarlijks worden de partijen daartegen geëvalueerd. In 2018 hebben we AZL, Vermogensadvies en herverzekeraar Elipslife geëvalueerd. Als extra zekerheid vragen wij ISAE3402 en ISAE300 verklaringen van AZL (pensioenadministratie), NN IP (vermogensbeheer) en Mijn Pensioen (uitvoerder van de DC-regelingen). Daardoor kunnen wij verifiëren dat deze partijen de werkzaamheden, die wij aan hen toevertrouwen, volgens de afgesproken standaarden uitvoeren.

Reputatierisico

Doel en missie van het fonds geven aan dat het bestaansrecht geheel ontleend wordt aan het behartigen van de belangen van de deelnemers. Dit is alleen mogelijk indien het fonds het vertrouwen heeft van zowel de individuele deelnemers als van de sociale partners waarin zij zich hebben georganiseerd. Te onderscheiden zijn:

- De reputatie bij deelnemers, ex-deelnemers en gepensioneerden. Zij moeten voelen dat hun belangen evenwichtig worden behartigd en de aanspraken correct worden nagekomen. Zij moeten ook de bereidheid hebben om kandidaten voor de besturing te leveren om de continuïteit te garanderen.
- De reputatie bij de sociale partners. Werkgever en OR moeten het pensioenfonds een waardevolle eenheid bij de onderneming en het collectief van werknemers beschouwen.
- De reputatie bij de maatschappelijke omgeving en de aangestelde toezichthoudende autoriteiten. Het fonds is een (bescheiden) financiële instelling en dient een reputatie van integere en gedegen bedrijfsvoering te hebben.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen. Dat kan ertoe leiden dat het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Dit risico wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende liquiditeiten aan te houden. Het fonds minimaliseert liquiditeitsrisico's door zoveel mogelijk te beleggen in breed samengestelde (index)fondsen die beleggen in liquide financiële markten.

Kredietrisico

Het kredietrisico toont het effect van de kredietwaardigheid van een partij waar het fonds zaken mee doet. Hoe groot het kredietrisico is, blijkt uit de zogeheten creditspread. Deze spread is het verschil tussen rente die de betreffende marktpartij moet bieden en de rente die een partij die met volledige zekerheid, risicovrij, het geleende kapitaal terugbetaald moet bieden. De marktpartijen worden op basis daarvan in kredietklassen ingedeeld (AAA, AA, A, B, etc.). De beheersing van deze vorm van kredietrisico is geïntegreerd in het beleggingsproces, door middel van een richtlijn over de maximale belegging per kredietklasse.

Prijrisico

De volatiliteit van de marktwaarden (prijsrisico's) van beleggingen wordt periodiek door het bestuur geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer.

Belangrijkste risico

Het bestuur ziet het renterisico als belangrijkste risico.

Toezicht en governance

Wij zijn gehouden aan de geldende wet- en regelgeving. Ons fonds loopt de kans op schade of sancties bij niet naleven. Om compliant te blijven met wet- en regelgeving moeten aanpassingen aan de wet tijdig en volledig worden geïmplementeerd. Ook hierover zijn afspraken gemaakt met de bedrijven waaraan wij de werkzaamheden uitbesteed hebben.

Wij houden ons op de hoogte van de veranderingen in wetten en voorschriften en zien erop toe dat wij hier tijdig op inspelen.

Communicatie

Het communicatiebeleidsplan dat in 2016 opgesteld is door het bestuur, is in 2018 geëvalueerd en aangepast. Het plan gaat dieper in op het gebruik van de communicatiemogelijkheden die heden ten dage ter beschikking staan en gebruikt worden. Daarnaast is de differentiatie van doelgroepen verder uitgewerkt. De nieuwe regeling met DC-kapitaalopbouw vereist andere ondersteuning voor de actieve deelnemers. Vooral ook door de voorkeuze 15, 10 en 5 jaar voor pensioendatum. In samenspraak met de beleggingscommissie zijn de beleggingskeuzes in lifecycles uitgebreid en zijn betrokkenen tot keuze opgeroepen. Ook de zorgplicht van het pensioenfonds stelt hier hogere eisen aan.

In 2018 hebben we daarbij de volgende middelen ingezet:

Digitale nieuwsbrief

In de digitale nieuwsbrief, die driemaal verscheen in 2018, is aandacht besteed aan actuele zaken. De nieuwsbrief wordt gebruikt in samenhang met de overige communicatie: de intentie is dat deelnemers elk item meer dan eenmaal onder ogen krijgen.

Uniform pensioenoverzicht

Halverwege 2018 hebben de gepensioneerden en de deelnemers het Uniform pensioenoverzicht ontvangen. Hierin staan de aangepaste pensioenaanspraken. Het Uniform pensioenoverzicht is eveneens beschikbaar via de persoonlijke omgeving op de website.

Deelnemersbijeenkomst

Op 12 juni 2018 hebben wij de jaarlijkse deelnemersbijeenkomst gehouden. Ongeveer 50 deelnemers woonden de bijeenkomst bij. Er is uitgebreid stilgestaan bij de financiële positie van het fonds met wederom uitleg van het herstelplan en de dreiging van korting van de toezeggingen. Een presentatie over de ins en outs van variabel pensioen is gegeven en leidde tot veel discussie. Tot slot zijn met de aanwezigen de gedachten en inzichten van het bestuur over de toekomst van het fonds gedeeld. De vragen van de aanwezigen met de antwoorden hierop staan op de website.

Website

De website www.pensioenfondscg.nl telde in 2018 13.717 bezoeken. Dit blijft sterk stijgen; in 2017 waren er 10.508 bezoeken, in 2016 waren er 8.275 bezoeken en in 2015 waren er 5.397 bezoeken. Aangezien enerzijds alleen bezoeken geteld worden waarbij de bezoeker het gebruik van cookies uitdrukkelijk heeft geaccepteerd en anderzijds alle bezoeken vanaf dezelfde locatie als 1 worden geteld, liggen de werkelijke aantallen hoger. De website speelt een centrale rol in onze communicatie en alle andere uitingen verwijzen naar de website. Ook alle belangrijke documenten, zoals het pensioenreglement en de jaarlijkse supplementen, zijn op de site te vinden.

Planner

Met de overgang naar premieopbouw is het inzicht van de deelnemers in het te bereiken pensioen moeilijker geworden. Het fonds heeft geïnvesteerd in een meer geavanceerde planner die ondersteuning biedt bij persoonlijke financiële planning.

De planner had in 2018 977 bezoekers. De dienst "mijn pensioencijfers" had 2.964 bezoeken.

Verloop verzekerdenbestand

	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen-gerechtigden
Stand per 31 december 2017	3.673	7.926	772
Mutaties door:			0
Nieuwe toetreding	781	0	0
Ontslag met premievrije aanspraak	-536	536	0
Overlijden	-6	-13	-11
Ingang pensioen	-27	-77	123
Afkopen	0	-7	-4
Andere oorzaken	2	-19	-7
Mutaties per saldo	214	420	101
Stand per 31 december 2018	3.887 ¹⁾	8.346	873

1) Waarvan deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premiebetaling:

103

Specificatie pensioengerechtigden

	2018	2017
Ouderdomspensioen	649	555
Partnerpensioen	155	144
Wezenpensioen	69	73
	873	772

Financiële Positie

De actuele dekkingsgraad van 99,2% ultimo 2017 is gedaald naar 95,3% ultimo 2018. De beleidsdekkingsgraad (het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over de afgelopen twaalf maanden) is toegenomen. Was deze ultimo 2017 nog 98,0%, ultimo 2018 bedroeg deze 98,5%. De verbetering van de actuele dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad is ook nodig om te voorkomen dat het fonds kortingen moet doorvoeren voor de voor 2016 opgebouwde rechten in de uitkeringsovereenkomst (module 1).

Herstelplan

Sinds 2008 dient het pensioenfonds elk jaar een herstelplan in bij de Nederlandsche Bank. Volgens dit door de DNB goedgekeurde plan zal het fonds binnen 10 jaar voldoende herstellen. Naar verwachting zal dit herstel niet zo snel gaan dat de voor eind 2020 dreigende korting kan worden voorkomen.

Ontwikkelingen in 2018

Premie

De premie is leeftijdsafhankelijk en leidt op basis van staffels (zie pensioenreglement) tot een vertaling naar individuele inleg in de premieregeling.

Het fonds volgt de fiscale staffel, maar moet daarbij uiteraard wel rekening houden met premie-inleg. Met sociale partners is een inleg van 82% afgesproken. Wanneer andere kosten, zoals bijvoorbeeld herverzekering, deze inleg niet mogelijk maken, wordt een lager percentage ingelegd. In 2018 kon 82% ingelegd worden.

Dwangsommen en bestuurlijke boetes

In 2018 zijn geen dwangsommen of bestuurlijke boetes opgelegd.

Kosten administratie en vermogensbeheer

We streven volledige transparantie na ten aanzien van de uitvoeringskosten. Dit gaat verder dan alleen de direct in de jaarrekening te verantwoorden kosten. Het transparant maken van alle kosten en het afzetten tegen een benchmark is daarbij een middel om de kosten verder te beheersen. In onderstaand overzicht geven wij hieraan invulling in lijn met de aanbevelingen van de Pensioenfederatie.

	2018	2017	2016	2015
Administratie				
Kosten in Euro per deelnemer	€ 243,07	€ 337,00	€ 283,50	€ 237,38
Vermogensbeheer				
Kosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,41%	0,48%	0,49%	0,48%
Transactiekosten in % van het gemiddeld belegd vermogen	0,10%	0,08%	0,09%	0,06%

Ad administratie

Onder administratiekosten worden verstaan de kosten van uitbesteding, bestuur en toezicht. De administratiekosten zijn in 2018 gedaald ten opzichte van voorgaande jaren, onder andere vanwege lagere advieskosten door het afronden van het DNB-onderzoek. Als deelnemers worden in dit verband gedefinieerd de actieve deelnemers en de pensioentrekkers. Ex-deelnemers (slapers) worden hier niet meegenomen. De kosten per deelnemer voor ons fonds liggen onder het gemiddelde van vergelijkbare fondsen. Wij streven er naar dit zo te houden en de kosten te verlagen als het aantal deelnemers afneemt.

Ad Kostenvermogensbeheer

	Beheer- kosten	Performance gerelateerde kosten	Transactie- kosten	Totaal
	in € 1.000	in € 1.000	in € 1.000	in € 1.000
Kosten per beleggingscategorie				
Vastgoed	24	-	-	24
Aandelen	209	-	283	492
Vastrentende waarden	748	-	425	1.173
Overige beleggingen	8	-	-	8
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën excl. overlay	989	-	708	1.697
Kosten overlay beleggingen	61	-	-66	-5
Totaal kosten toe te wijzen aan categorieën incl. overlay	1.050	-	642	1.692
Overige vermogensbeheerkosten				
Kosten fiduciair beheer	414	-	-	414
Bewaarloon	47	-	-	47
Advieskosten vermogensbeheer	-	-	-	-
Overige kosten	419	-	-	419
Totaal overige vermogensbeheerkosten	880	-	-	880
Totaal kosten vermogensbeheer	1.930	-	642	2.572

Toelichting kosten vermogensbeheer

Van bovengenoemde kosten is € 798.000,- rechtstreeks via nota's bij het fonds in rekening gebracht. De rest is verrekend in de koersen van de betreffende beleggingsfondsen. Kosten van het vermogensbeheer kunnen in twee categorieën worden onderscheiden.

De eerste categorie betreft de kosten zoals die in de jaarrekening zijn verwerkt. Daaronder vallen de beheervergoeding van de vermogensbeheerder(s), overige beheervergoedingen en rebates. Per saldo was dit over boekjaar 2018 van € 246.000,- (zie ook de toelichting op de staat van baten en lasten verderop in dit jaarverslag).

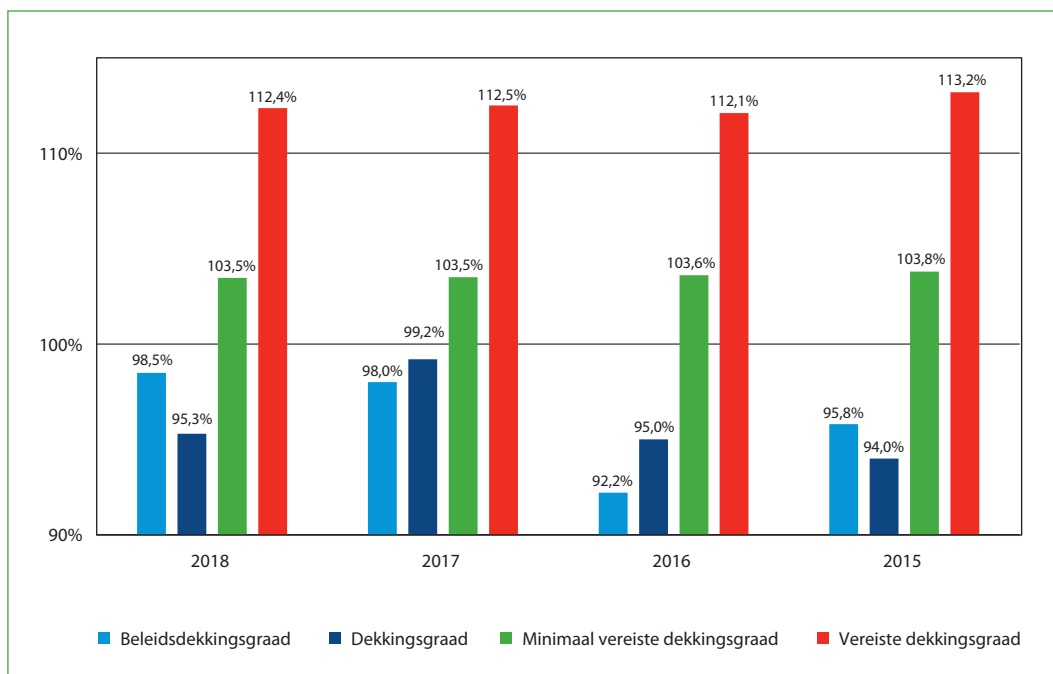
De tweede categorie betreft kosten die rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn dus niet inbegrepen in de kosten van de vermogensbeheerder(s) zoals opgenomen in de jaarrekening en zijn geschat op € 2.326.000,-. De totale kosten vermogensbeheer komen daarmee uit op circa € 2.572.000,-. Boven op de beheerkosten komen de transactiekosten. In de meeste gevallen zijn de transactiekosten (inclusief aan- en verkoopkosten) exact bekend, in de overige gevallen is een schatting gemaakt. De transactiekosten zijn in 2018 eenmalig hoger geweest vanwege de herstructurering van de portefeuille die in de eerste helft van 2018 heeft plaatsgevonden. De beheerkosten nemen door de herstructurering significant af.

Samenvatting actuariel rapport

De managementsamenvatting toont, naast de ontwikkelingen gedurende het boekjaar, de belangrijkste financiële cijfers van het fonds. Ter vergelijking van de cijfers van het huidige boekjaar zijn referenciecijfers opgenomen.

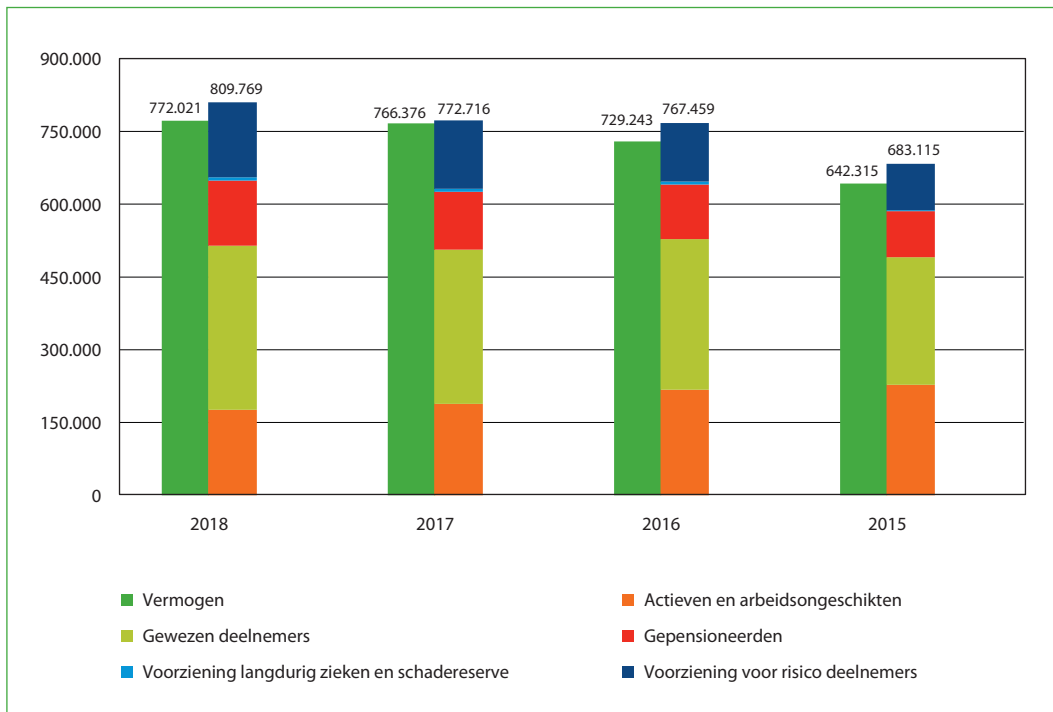
Financiële positie

De dekingsgraad ¹⁾ liet over het boekjaar een daling zien van 99,2% ultimo 2017 naar 95,3% ultimo 2018. De beleidsdekingsgraad van het fonds steeg in 2018 van 98,0% naar 98,5%. De beleidsdekingsgraad ultimo 2018 is daarmee lager dan zowel de vereiste dekingsgraad van 112,4% als de minimaal vereiste dekingsgraad van 103,5%. Hierdoor is de financiële positie niet toereikend. Onderstaande grafiek laat de ontwikkeling van de beleidsdekingsgraad, de dekingsgraad en de (minimaal) vereiste dekingsgraad zien. De dekingsgraad is gebaseerd op de technische voorziening waarbij de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur is gebruikt voor de verdiscontering. De beleidsdekingsgraad is gelijk aan de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekingsgraad.

1) Waar in het rapport gesproken wordt over dekingsgraad, wordt de actuele dekingsgraad bedoeld.

De volgende grafiek geeft het vermogen en de technische voorzieningen (bedragen in de grafiek x € 1.000,-) ultimo jaar weer.

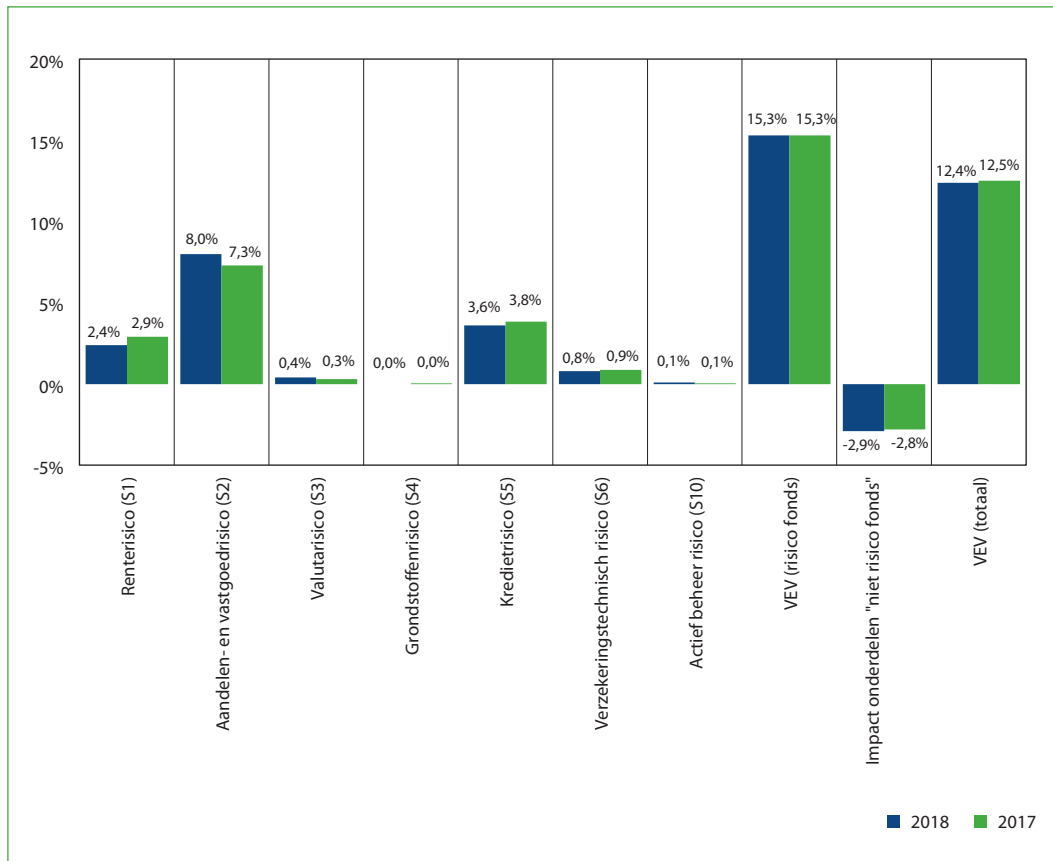
(Minimaal) vereiste financiële positie

De minimaal vereiste dekkinggraad bedraagt 103,5% ultimo 2018.

De vereiste dekkinggraad wordt enerzijds vastgesteld op basis van de feitelijke verdeling van de beleggingsportefeuille (in het vervolg de feitelijk vereiste dekkinggraad genoemd) en anderzijds op basis van de strategische verdeling van de beleggingsportefeuille (in het vervolg de strategisch vereiste dekkinggraad genoemd). Ultimo 2018 bedraagt de feitelijk vereiste dekkinggraad 111,9% en de strategisch vereiste dekkinggraad 112,4%.

Voor de toetsing van de financiële positie wordt de beleidsdekkinggraad ter hoogte van 98,5% getoetst aan de strategisch vereiste dekkinggraad ter hoogte van 112,4%.

De volgende grafiek toont de verdeling over de verschillende risicocomponenten van de strategisch vereiste dekkinggraad ultimo 2017 en 2018.

Herstelplan

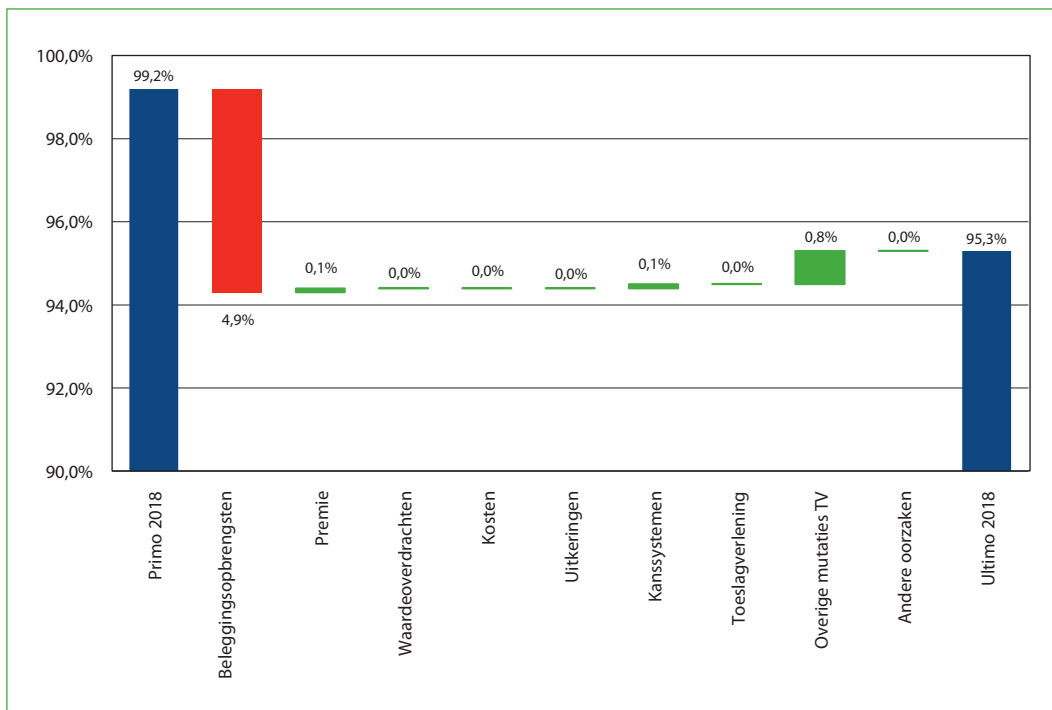
Het fonds heeft in 2018 een actualisatie van het een herstelplan ingediend bij DNB, waarin wordt aangetoond dat de beleidsdekkinggraad binnen de gekozen hersteltermijn van 10 jaar herstelt tot het niveau van de vereiste dekkinggraad. Dit herstelplan voorzag voor ultimo 2018 een beleidsdekkinggraad voor risico fonds van 100,4%, terwijl de werkelijke beleidsdekkinggraad voor risico fonds van 98,1% lager is. Het fonds heeft in het eerste kwartaal van 2019 het herstelplan geactualiseerd. Uit deze actualisatie blijkt dat het fonds naar verwachting binnen de gekozen hersteltermijn herstelt naar de vereiste dekkinggraad.

Voor het fonds geldt daarnaast de situatie dat de beleidsdekkinggraad zich voor het vierde opeenvolgende meetmoment onder het niveau van de minimaal vereiste dekkinggraad bevindt. Er geldt de regel dat de beleidsdekkinggraad niet langer dan zes achtereenvolgende meetmomenten lager dan de minimaal vereiste dekkinggraad mag zijn. Dit betekent dat de beleidsdekkinggraad uiterlijk op 31 december 2020 hoger dan of gelijk moet zijn aan de minimaal vereiste dekkinggraad ad 104,3%. Op basis van de actualisatie van het herstelplan wordt dit naar verwachting niet gerealiseerd. De situatie dat de beleidsdekkinggraad langer dan zes achtereenvolgende meetmomenten lager is dan de minimaal vereiste dekkinggraad zal zich op basis van het herstelplan van 2019 naar verwachting dan ook voordoen wat betekent dat er naar verwachting per 31 december 2020 gekort zal moeten worden.

Analyse van het resultaat

De daling van de dekkingsgraad van 3,9%-punt in 2018 volgt uit het negatieve resultaat van € 31.408.000,- in het boekjaar. In 2017 was er een positief resultaat van € 31.876.000,-. De invloed van het resultaat op de dekkingsgraad is in de volgende grafiek weergegeven en uitgesplitst naar mutatie-oorzaak ¹⁾. Het effect op de dekkingsgraad van de overgang naar de nieuwe AG-prognosetafel is hierin verantwoord onder "overige mutaties technische voorzieningen".

Ten aanzien van de grafiek merken wij op dat alle procentuele resultaten individueel berekend zijn als mutatie ten opzichte van de financiële positie primo boekjaar.

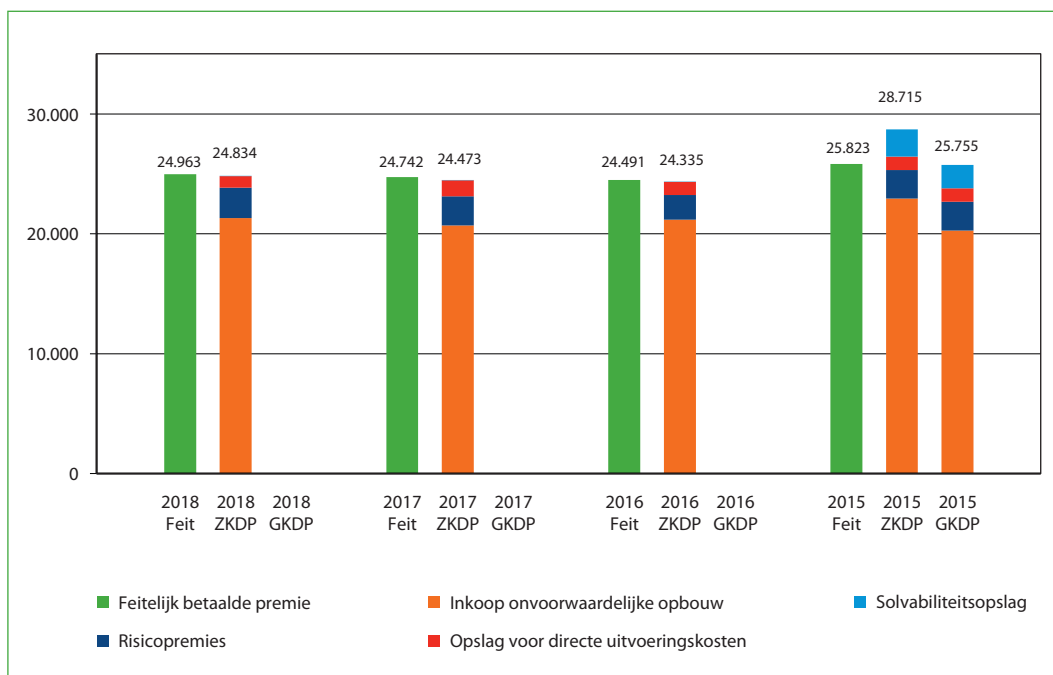

1) De splitsing naar de verschillende mutatie-oorzaken volgt de DNB-jaarstaat J605.

Kostendeekkende premie

De kostendeekkende premie over 2018 is vastgesteld conform de actuariële en bedrijfstechnische nota (abtn). Vanaf boekjaar 2016 is het fonds overgegaan naar een volledige DC-regeling. Als gevolg hiervan is er geen onderscheid meer tussen kostendeekkende premie op marktwaarde en de gedempt kostendeekkende premie. De kostendeekkende premie bedraagt € 24.834.000,-. De feitelijke betaalde premie is met € 24.963.000,- hoger en daarmee kostendeekkend.

De feitelijke betaalde premie (Feit), de zuivere kostendeekkende premie (ZKDP) en de gedempte kostendeekkende premie ¹⁾ (GKDP) worden in onderstaande grafiek (bedragen in de grafiek x € 1.000,-) weergegeven. Hierbij is de zuivere kostendeekkende premie gesplitst conform de vereisten uit de Pensioenwet.

1) De gedempte kostendeekkende premie is tot en met boekjaar 2015 opgenomen.

Toekomstparagraaf

Relevante ontwikkelingen in 2019

Op zich is er met het oog op de toekomst van het fonds in 2018 niet veel gewijzigd.

De ontwikkeling van een nieuw stelsel laat helaas nog steeds op zich wachten. De sociale partners en het kabinet zijn moeilijk op één lijn te krijgen. Het kabinet neemt nu het voortouw, maar de vraag blijft of dit op afzienbare tijd tot een breed gedragen oplossing voor het nieuwe pensioenstelsel leidt. Vooralsnog is de verwachting dan nog steeds dat ons fonds eind 2020 een korting zal moeten doorvoeren vanwege de aanhoudend slechte dekkingsgraad. Langzaam maar zeker ontwikkelen de nieuwe uitvoeringsvormen (zoals PPI en APF) zich steeds verder en sluiten pensioenfondsen zich daarbij aan. Het bestuur heeft deze nieuwe uitvoeringsvormen in 2017 geanalyseerd en vergeleken op basis van vooraf vastgestelde criteria. Tevens heeft het bestuur een aantal triggers vastgesteld op basis waarvan de toekomstvisie van het fonds eventueel herzien wordt.

Het bestuur van het pensioenfonds concludeert ook in 2018 op basis van de uitgevoerde analyse dat het pensioenfonds de komende jaren wordt voortgezet, omdat:

- het pensioenfonds goed in staat is de strategische doelstellingen te behalen en de pensioenregeling uit te voeren conform de missie en visie van het fonds;
- gelet op de vitaliteitsanalyse, het pensioenfonds geen kwetsbaar fonds is;
- het pensioenfonds goed in staat is de ontwikkelingen in de pensioensector bij te houden en te adresseren;
- gelet op de criteria, de alternatieven geen beter perspectief bieden dan het huidige fonds;
- zolang de pensioensector nog volop in beweging is, het niet verstandig is een onomkeerbare keuze te maken die op dit moment niet noodzakelijk is.

Indien de eerder genoemde triggers zich verwezenlijken, zal het bestuur de toekomstvisie zo nodig herzien. Naast het pro-actief reageren op triggers, wordt de toekomstvisie jaarlijks door het bestuur geëvalueerd.

Zoals eerder aangegeven dreigt er een korting voor de voor 2016 opgebouwde rechten in de uitkeringsovereenkomst. Het bestuur zal de deelnemers in 2019 over verdere ontwikkelingen informeren.

Vastgesteld te Utrecht, 20 juni 2019

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds Capgemini Nederland

H. Knol
(voorzitter)

D.W. Neuhaus
(secretaris)

A.J. Holsappel

W.W.H. Starmans

J.H. Van Hensbergen

W. F. Heukels

M.C. de Heer

Verantwoordingsorgaan

Verslag van het verantwoordingsorgaan

1 Algemeen

In verband met het uitdienst treden bij Capgemini is Kaeso de Jager uit het verantwoordingsorgaan (VO) gegaan als vertegenwoordiger namens de werknemers. Na verkiezingen is Monique van Berkel gekozen als zijn opvolger. Zij heeft de introductie cursus Fundament verantwoordingsorganen gevolgd bij SPO.

In oktober 2018 is de Code Pensioenfondsen 2018 van kracht geworden. Het VO heeft haar functioneren getoetst aan deze Code. De leden hebben conform de Code de jaarlijkse nalevingsverklaring getekend.

In 2019 is een zelfevaluatie gepland. In de Code is diversiteit één van de normen. Het VO bestaat uit twee mannen en twee vrouwen. Diversiteit in gender is daarmee goed. Aan de norm van diversiteit in leeftijd (ook leden onder de 40 jaar) wordt niet voldaan. In verkiezingen in de afgelopen jaren zijn geen kandidaten onder de 40 jaar gekozen.

Het VO heeft in 2018 zeven keer vergaderd, waarvan drie keer met het bestuur.

Daarnaast heeft het VO samen met het bestuur een vergadering gehad die geheel in het teken stond van de terugkoppeling door de visitatiecommissie.

Voor het VO heeft 2018 vooral in het kader gestaan van het monitoren van de implementatie van de uitkomsten van het 'on-site toezicht' onderzoek van de DNB in 2017 en de opvolging van de aanbevelingen van de visitatiecommissie.

Het VO heeft ook over 2018 weer volledige medewerking van het bestuur en inzage in alle stukken gekregen. Het VO heeft ook ter voorbereiding van dit verslag overlegd met het bestuur.

Het VO waardeert de openheid van het bestuur en de wijze waarop het bestuur met het VO heeft samengewerkt.

2 Aanbevelingen van vorig jaar

Het VO geeft onderstaand haar bevindingen over de wijze waarop de aanbevelingen van vorig jaar zijn opgevolgd:

- *Toeziën op de juiste structurele werking van de aanbevelingen en structurele maatregelen ten gevolge van het DNB onderzoek en het actief informeren van het VO hierover.*

Het bestuur heeft een aantal zaken opgepakt en een aantal structurele maatregelen genomen naar aanleiding van de aanbevelingen van het DNB onderzoek. Incidenteel wordt het VO hierover geïnformeerd. Het verdient aanbeveling om meer actief en structureel hierover te informeren.

- *Uitwerken van verschillende toekomstscenario's voor het zekerstellen van continuïteit in het bestuur. In het bijzonder vraagt het VO aandacht voor ondersteuningsscenario's waarmee de bestuursleden zich meer op strategische onderwerpen concentreren en worden vrijgesteld van o.a. administratieve taken.*

In 2018 is per 1 juli René Starmans aangetreden namens de 'slapers'. Tevens is na een verkiezing onder de deelnemers Sigrid Richters als nieuw aspirant-bestuurslid gekozen, waarmee het bestuur weer voltallig is. Het bestuur heeft tevens naar de taakverdeling gekeken op basis van de nieuwe samenstelling van het bestuur. Daarnaast zijn eerste stappen gezet en is er externe ondersteuning ingeschakeld voor een aantal administratieve taken, waardoor de bestuursleden zich meer kunnen concentreren op de strategische onderwerpen. Dit moet nog breder worden ingezet. De resultaten hiervan zullen in het volgende verslagjaar beter merkbaar moeten worden.

- *Stappen zetten in een verdere verkenning van de mogelijkheden van andere uitvoeringsmodellen van het pensioenfonds. Voorgaande in het licht van het veranderende pensioenstelsel en de toenemende regelcomplexiteit.*

Het bestuur is nog vrij terughoudend met verkenningen voor mogelijke toekomstige alternatieven. Er zijn enkele verkennende gesprekken gevoerd met een APF. Gezien de toenemende complexiteit in de pensioenwetgeving en de daarbij behorende governance adviseren wij het bestuur met meer snelheid en diepgang deze verkenningen uit te voeren.

- *Een professionaliseringsslag in communicatie. De communicatie met de achterban is niet alleen lastig en complex in de uitvoering, maar vooral ook een noodzaak. Het opgang brengen van relevante communicatie op de juiste momenten, via de juiste kanalen en met de juiste diepgang (zonder meteen in (te) technische details te treden), is noodzakelijk om alle belanghebbenden bij het pensioenfonds betrokken te krijgen en te houden.*

Het VO is van mening dat hier nog steeds een aandachtspunt ligt voor het bestuur. Er is een aanzet gedaan, maar hier is op korte termijn nog een verdere professionaliseringsslag benodigd. Dit met name met het oog op het feit dat volgend jaar zeer waarschijnlijk gekort moet worden op de (niet-actieve) DB-regeling.

3 Bevindingen 2018

Het bestuur heeft in 2018 geen advies aan het verantwoordingsorgaan gevraagd. Het VO heeft ook geen ongevraagd advies gegeven.

In een aantal gezamenlijke vergaderingen van het VO met het bestuur zijn onder andere de volgende onderwerpen besproken:

- Toelichting resultaten op enquête onder deelnemers, waarbij risicobeleid, maatschappelijk verantwoord ondernemen en communicatie onderwerp van aandacht waren;
- Uitbreiding en continuïteit bestuur;
- Toekomstvisie document bestuur;
- Wijze van presentatie, rapportage en terugkoppeling visitatiecommissie;
- Actualiteit van de teamroom;
- AVG/GDPR: de nodige zaken zijn opgepakt;
- Beleid van het fonds: herstel gaat langzamer dan verwacht;
- Verbeteren communicatie naar aanleiding van enquête;
- Ontwikkelingen;
 - Aanbevelingen visitatiecommissie
 - Aangepast beleggingsbeleid
 - IORP II
 - Toekomstvisie
- Herstelplan in verband met dreigende korting;

- Uitvoeringskosten PF;
- Continuïteit en rolverdeling bestuur;
- Visitatiecommissie 2018.

4 Aanbevelingen

Naar aanleiding van de besprekingen van bovenstaande onderwerpen komt het VO tot de volgende aanbevelingen:

- Toekomstvisie
Nadere uitwerking van de alternatieve scenario's / andere uitvoeringsmodellen voor de toekomst van het Pensioenfonds.
- Communicatie en actualiteit
 - Zorgdragen voor actuele documenten op de website, mede naar aanleiding van eerdere bevindingen dat gegevens ontbreken danwel niet up to date zijn.
 - Maak een beleidsplan voor de op handen zijnde korting.
- Verdere professionalisering van de werkzaamheden en verslaglegging hiervan. Stel criteria op voor de verslaglegging. Heldere vastlegging van de besluiten in lijn met de richtlijnen van de DNB.
- Informatievoorziening naar het VO: actief informeren en ook zorgen dat de teamrooms met de verslagen up-to-date zijn, zodat het VO zich ook zelf op de hoogte kan stellen.

Reactie van het bestuur op de aanbevelingen door het verantwoordingsorgaan

Het bestuur heeft in de vergadering van 5 april 2019 kennis genomen van de bevindingen, de aanbevelingen en de conclusie van het VO ten aanzien van het gevoerde beleid in 2018. De andermaal positieve conclusie van het VO dat het bestuur de belangen van deelnemers en gepensioneerden op adequate wijze behartigd heeft, geeft het bestuur vertrouwen over de gevoerde handelswijze. De aanbevelingen van het VO worden door het bestuur ter harte genomen en zullen meegenomen worden bij haar beleid en planning. Het bestuur dankt het VO voor haar inzet en kritische blik om tot een gefundeerd oordeel te komen.

Visitatiecommissie

Verslag van visitatiecommissie

Overeenkomstig de door het bestuur van Stichting Pensioenfonds Capgemini Nederland (hierna te noemen: het pensioenfonds) aan Stichting Intern Toezicht Pensioen (hierna te noemen: Stichting ITP) verleende opdracht tot een visitatie, hebben de visiteurs van Stichting ITP het functioneren van (het bestuur van) het pensioenfonds kritisch gezien.

De visitatiecommissie heeft zich bij de uitvoering van haar taak gebaseerd op relevante wet- en regelgeving, waaronder de Code Pensioenfonds. Tevens heeft zij gebruik gemaakt van de aanbevelingen die de beroepsorganisatie Vereniging Intern Toezichthouders Pensioensector (VITP) heeft vastgelegd in de Code VITP.

De werkwijze van de visiteurs kende de volgende stappen: bestudering van de documenten van het pensioenfonds, overleg met een delegatie van het bestuur en het verantwoordingsorgaan en het opstellen van een concept-visitatierapport. Na bespreking met het bestuur en het verantwoordingsorgaan werd dit rapport door Stichting ITP definitief gemaakt.

De visitatiecommissie kan constateren dat het bestuur aandacht heeft gehad voor de aanbevelingen opgenomen in het rapport over het jaar 2017. Er zijn ook zichtbare verbeteringen. Niettemin blijft er een aantal belangrijke issues, waaronder de opvolging van de voorzitter van het bestuur, het gestalte geven aan IORP II, het waarschijnlijk korten van de pensioenaanspraken en het evalueren van de toekomstige richting van het pensioenfonds.

De visitatiecommissie heeft de volgende aanbevelingen gedaan (een samenstelling van wat in het rapport te vinden is):

1. Actualiseer de ABTN.
2. Evalueer de visie op de toekomst van het pensioenfonds.
3. Breng de organisatiewijzigingen als gevolg van IORP II en de opvolging van de voorzitter van het bestuur goed in beeld.
4. Evalueer het proces van zelfevaluatie.
5. Bereid tijdig zorgvuldige communicatie voor t.a.v. de verwachte kortingen van de opgebouwde pensioenrechten.
6. Actualiseer laag 3 van Pensioen 1-2-3 op de website.
7. Zorg voor een vastgelegde herijking van het groeipad naar het strategisch beleggingsbeleid.
8. Evalueer het communicatiebeleidsplan en stel een nieuw plan op voor de komende jaren.
9. Zorg voor vollediger notulering van commissievergaderingen, zodat besluitvorming goed traceerbaar is. Laat in alle notulen zien welke risicoafweging is gemaakt.
10. Stel selectie-/evaluatiecriteria vast voor andere uitbestedingspartners dan AZL en NNIP.
11. Inventariseer en evalueer de IT-risico's (ook bij uitbestedingspartners) en leg dit vast in een rapportage.

Reactie Bestuur op rapport van de visitatiecommissie

Het bestuur heeft kennisgenomen van de aanbevelingen van de visitatiecommissie in de vergadering van 24 april 2019. Hierbij heeft het bestuur tot haar tevredenheid geconstateerd dat het merendeel van de aanbevelingen betrekking heeft op reeds onderhanden of afgeronde activiteiten en besluiten. Waar nodig zijn de resterende punten belegd.

Verslag van de compliance officer

Het pensioenfonds heeft een eigen gedragscode voor de leden van het bestuur en de leden van het verantwoordingsorgaan.

De compliance officer van het pensioenfonds rapporteert over het naleven van de gedragscode van het pensioenfonds aan de voorzitter van het bestuur van het pensioenfonds. Eelco Bonsing, Associate General Counsel van Capgemini Nederland, vervulde in 2018 de functie van compliance officer van het pensioenfonds.

Op basis van de door het bestuur van het fonds en op verzoek van de compliance officer verstrekte informatie heeft de compliance officer van het pensioenfonds geen inbreuk op de complianceregels van het pensioenfonds vastgesteld. Tevens heeft de compliance officer geen inbreuk op de complianceregels door (leden van) het bestuur van het fonds geconstateerd.

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming van saldo van baten en lasten; in duizenden euro)

Activa	2018	2017
Beleggingen voor risico pensioenfondsen [1]		
Onroerende zaken		
Indirecte vastgoedbeleggingsfondsen	3.130	5.453
Zakelijke waarden		
Beleggingsfondsen in aandelen	145.512	175.295
Vastrentende waarden		
Obligaties en vastrentende beleggingsfondsen	324.640	320.956
Derivaten		
Valutatermijncontracten	0	1.495
Euroswaps	22.067	24.693
	22.067	26.188
Overige beleggingen		
Commodities	0	13.314
Geldmarktfondsen	124.152	114.129
	124.152	127.443
	619.501	655.335
Beleggingen voor risico deelnemers [2]		
Onroerende zaken		
Indirecte vastgoedbeleggingsfondsen	44	65
Zakelijke waarden		
Aandelenbeleggingsfondsen	64.147	61.280
Vastrentende waarden		
Obligatiebeleggingsfondsen	88.030	77.168
Overige beleggingen		
Multimanagerfondsen en liquiditeiten	2.081	2.245
	154.302	140.758
Vorderingen en overlopende activa [3]	11.368	9.758
Liquide middelen [4]	926	1.725
	786.097	807.576

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2018	2017
Reserves		
Algemene reserve [5]	-37.912	-6.340
Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [6]	648.773	625.563
Overige technische voorzieningen [7]	6.694	6.395
	655.467	631.958
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [8]	154.302	140.758
Kortlopende schulden [9]	14.240	41.200
	786.097	807.576

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2018	2017
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfond		
Directe beleggingsopbrengsten [10]	7.389	5.430
Indirecte beleggingsopbrengsten [11]	-14.976	12.564
Kosten vermogensbeheer [12]	-246	53
	-7.833	18.047
Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers		
Indirecte beleggingsopbrengsten [13]	-2.802	3.418
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [14]	3.643	4.041
Premiebijdragen voor risico deelnemers [15]	21.734	21.085
Saldo van overdrachten van rechten [16]	4.614	3.801
Onttrekking beleggingen voor risico deelnemers [17]	-5.388	-4.243
Pensioenuitkeringen [18]	-6.570	-6.007
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfond		
[19]		
Toevoeging pensioenopbouw	-4.031	-3.819
Toevoeging indexering en overige toeslagen	0	0
Rentetoevoeging	1.623	1.387
Onttrekking voor uitkeringen	6.596	6.012
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	196	176
Wijziging marktrente	-32.778	10.289
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	0	349
Overige mutaties	-1.518	-1.199
Wijziging actuariële grondslagen	6.702	1.535
	-23.210	14.730

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

	2018	2017
Mutatie overige technische voorzieningen		
Schadereserve AOP en overlijdensrisico Ao-ers [20]	-321	103
Voorziening langdurig zieken module 2 [21]	22	170
	-299	273
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers [22]	-13.544	-20.260
Herverzekering		
Premies [23]	-2.543	-2.418
Uitkering uit herverzekering [24]	2.190	1.027
Resultaatdeling [25]	0	0
	-353	-1.391
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [26]	-1.157	-1.498
Overige baten en lasten [27]	-407	-120
Saldo van baten en lasten	-31.572	31.876
Bestemming van het saldo		
Algemene reserve	-31.572	31.876
	-31.572	31.876

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2018	2017
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Bijdragen	2.318	2.818
Herverzekering en resultaatdeling herverzekering	1.617	1.668
Overgenomen pensioenverplichtingen	4.645	3.973
Overige	6	264
	8.586	8.723
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen en afkoopsommen	-6.548	-5.998
Overgedragen pensioenverplichtingen	0	-197
Herverzekeringspremies	-2.524	-2.654
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-1.575	-1.099
	-10.647	-9.948
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	6.888	6.037
Verkopen beleggingen	591.355	233.841
	598.243	239.878
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-596.715	-238.006
Kosten vermogensbeheer	-266	197
	-596.981	-237.809
Mutatie geldmiddelen	-799	844
Saldo geldmiddelen 1 januari	1.725	881
Saldo geldmiddelen 31 december	926 ¹⁾	1.725 ¹⁾

1) Inclusief banksaldo depotbank.

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Kernactiviteit

De kernactiviteiten van het fonds staan omschreven in de statuten en de ABTN. Statutair is het fonds gevestigd in Utrecht en staat ingeschreven in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 41184467. Het fonds verricht geen andere werkzaamheden dan die welke zijn gerelateerd aan de (uitvoering van de) pensioenregeling(en). De rechtsvorm van de stichting past goed bij het non-profit karakter van het fonds en is overigens in de pensioensector gebruikelijk. Dat geldt ook voor de uit de Pensioenwet voortvloeiende governance structuur, bestaande uit een bestuur, verantwoordingsorgaan en intern toezicht.

Toepassing Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Waardering

Algemene grondslagen

Overige activa en passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden overige activa en passiva gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten). Voor vorderingen wordt rekening gehouden met een aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid. Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling. De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, wat tevens de functionele valuta is van de stichting. Alle financiële informatie in euro's is afgerond op het dichtstbijzijnde duizendtal.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Schattingswijziging 2018

In 2018 heeft de Commissie Overlevingstafels van het AG een nieuwe prognosetafel gepubliceerd, zijnde de Prognosetafel AG2018. Het fonds is in 2018 overgegaan op deze nieuwe overlevingstafel. Deze schattingswijziging heeft geleid tot een vrijval van de technische voorziening ad € 6.682 miljoen. Deze vrijval is in het resultaat over boekjaar 2018 verwerkt.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en oordelen

Zoals vermeld in de toelichting zijn de beleggingen van het fonds nagenoeg allemaal gewaardeerd tegen marktwaarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Voor sommige andere financiële instrumenten, zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de boekwaarde de marktwaarde benadert als gevolg van het kortetermijnkarakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de actuele waarde. Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het fonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde financiële instrumenten, zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten. Schattingen van de marktwaarde zijn een momentopname, gebaseerd op de marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. Deze schattingen zijn van nature subjectief en bevatten onzekerheden en een significante oordeelsvorming (bijvoorbeeld rentestand, volatiliteit, schatting van kasstromen, etc.) en kunnen derhalve niet met precisie worden vastgesteld.

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Indien liquide middelen niet ter vrije beschikking staan, wordt hiermee rekening gehouden bij de waardering. In vreemde valuta luidende liquide middelen worden per balansdatum in de functionele valuta omgerekend tegen de op die datum geldende wisselkoers. Verwezen wordt verder naar de prijsgrondslagen voor vreemde valuta. Liquide middelen die naar verwachting langer dan 12 maanden niet ter beschikking staan van de onderneming, worden gerubriceerd als financiële vaste activa .

Buitenlandse valuta

Activa en passiva in buitenlandse valuta zijn omgerekend tegen de ultimo jaar geldende koersen gedurende het jaar.

Aandelen, indirecte vastgoedbeleggingsfondsen en overige beleggingen

De ter beurze genoteerde aandelen zijn gewaardeerd tegen de marktwaarde, zijnde de beurswaarde. De niet ter beurze genoteerde fondsen zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde gebaseerd op onderliggende marktwaarde.

Obligaties en vastrentende beleggingsfondsen

De obligaties zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de beurswaarde.

Leningen op schuldbekentenis

De leningen op schuldbekentenis zijn gewaardeerd tegen de marktwaarde. Onder marktwaarde wordt in dit verband verstaan de contante waarde van de toekomstige kasstromen op basis van het effectieve markttrente ultimo het verslagjaar van overeenkomstige leningen, rekening houdend met kredietrisico en met de mogelijkheid van vervroegde aflossing.

Deposito's

De deposito's zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde.

Derivaten

De derivaten zijn gewaardeerd tegen de reële waarde.

Beleggingen voor risico deelnemers

De grondslagen voor de waardering van de beleggingen voor risico deelnemers zijn gelijk aan die voor de beleggingen die voor risico van het fonds worden aangehouden.

Algemene reserve

Aan de algemene reserve worden de jaarresultaten toegevoegd cq onttrokken. Wanneer door tegenvallende resultaten de financiële positie verslechtert, neemt de algemene reserve af en daarmee ook de toeslagruimte.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

De voorziening voor pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (toezeggingen tot) toeslagen. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de markttrente. Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken.

Intrest

Rentetermijnstructuur van De Nederlandsche Bank ultimo 2018. De gewogen gemiddelde markttrente ultimo 2018 bedraagt 1,44% (2017: 1,60%).

Rentetoevoeging

Onder het FTK is de rentetoevoeging gelijk aan de 1-jaars rente. Op basis van de DNB rentetermijnstructuur primo 2018 is deze rente gelijk aan -0,26% (2017: -0,22%).

Sterfte

Prognosetafel AG2018 (startjaar 2019) waarop fondsspecifieke ervaringssterfte wordt toegepast.

Gehuwdheid

Bij de vaststelling van de voorziening voor partnerpensioen wordt uitgegaan van het onbepaalde-partnersysteem.

Uitkeringen

De uitkeringen worden continu betaalbaar verondersteld.

Leeftijden

De leeftijden worden in maanden nauwkeurig bepaald.

Leeftijdsverschil

Het leeftijdsverschil tussen man en vrouw is op 2,5 jaar (2017: 2,5 jaar) gesteld (man ouder dan vrouw).

Kosten

In de voorziening pensioenverplichtingen is een excassovoorziening begrepen van 3% van de netto voorziening.

Overige technische voorzieningen

Voorziening schadereserve AOP

Voor de deelnemers die op 1 januari 2003 arbeidsongeschikt zijn, is een voorziening gevormd. Hierin worden salarisafhankelijke, extra stortingen gedaan in module 3. In boekjaar 2010 is deze voorziening uitgebreid met de deelnemers die na 1 januari 2003 arbeidsongeschikt zijn geworden. Vanuit de voorziening schadereserve AOP worden salarisafhankelijke, extra stortingen gedaan in module 3.

Voorziening langdurig zieken module 2

Voor deelnemers die op balansdatum ziek zijn, is rekening gehouden met de verwachte toekomstige schadelast door vorming van de voorziening voor langdurig zieken. De voorziening met betrekking tot module 1 is inbegrepen in de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds. Ter afdekking van dit latent arbeidsongeschiktheidsrisico is een voorziening gevormd ter grootte van de risicopremie voor toekomstige arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en premievrijstelling. Met ingang van boekjaar 2015 is een vordering op de herverzekeraar opgenomen die gelijk is aan de hoogte van deze voorziening. De vorming van deze vordering is in de staat van baten en lasten opgenomen als baat onder de uitkeringen uit herverzekering.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

De waardering van de technische voorziening voor risico deelnemers wordt bepaald door de waardering van de tegenover deze voorziening aangehouden beleggingen.

Resultaatbepaling

Algemeen

De lasten en baten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder directe beleggingsopbrengsten wordt bij vastrentende waarden verstaan de rente-opbrengst verminderd met de kosten; bij de aandelen wordt hier onder verstaan het bruto-dividend verminderd met de kosten. De intresten van overige activa en passiva worden opgenomen op basis van nominale bedragen.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder indirecte beleggingsopbrengsten worden de volgende resultaten opgenomen:

- gerealiseerde en niet-gerealiseerde koersverschillen van aandelen vastgoedmaatschappijen, aandelen, obligaties en leningen op schuldbekentnissen;
- boetes bij vervroegde aflossingen van leningen op schuldbekentenis;
- valutaverschillen inzake deposito's en bankrekeningen in buitenlandse valuta en valutatermijntransacties.

Kosten van vermogensbeheer

Onder de kosten van vermogensbeheer worden de administratiekosten opgenomen die verband houden met het beheer van de beleggingen.

Premiebijdragen

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Extra stortingen en opslagen op de premie zijn eveneens als premiebijdragen verantwoord.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

De pensioenuitvoerings- en administratiekosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Herverzekering

Bij Elips Life AG zijn het overlijdensrisico en het premievrijstellingsrisico bij arbeidsongeschiktheid herverzekerd. Uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft. Vorderingen uit herverzekeringscontracten op risicobasis worden verantwoord op het moment dat de verzekerde gebeurtenis zich voordoet. Vorderingen uit hoofde van winstdelingsregelingen in herverzekeringscontracten worden verantwoord op het moment van toekenning door de herverzekeraar.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

Pensioenvermogen

Het pensioenvermogen is gelijk aan de reserves + technische voorzieningen + voorzieningen voor risico deelnemers.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfondsen

Categorie	Stand ultimo 2017	Aankopen/ Verstrek- kingen	Verkopen/ uitlotingen/ (af)lossingen	Gerealiseerde koers- verschillen	Niet gerealiseerde koers- verschillen	Stand ultimo 2018
Onroerende zaken						
Indirecte vastgoedbeleggingsfondsen	5.453	0	-1.735	-359	-229	3.130
Zakelijke waarden						
Beleggingsfondsen in aandelen	175.295	289.664	-302.095	-12.952	-4.400	145.512
Vastrentende waarden						
Obligaties en vastrentende beleggingsfondsen	320.956	86.805	-78.305	-35	-4.781	324.640
Derivaten						
Valutatermijncontracten	1.495	0	-1.841	1.841	-1.495	0
Euroswaps	-9.304	105	17.236	-17.071	25.269	16.235
Reclassificatie naar passivazijde	33.997					5.832
	26.188	105	15.395	-15.230	23.774	22.067
Overige beleggingen						
Commodities	13.314	0	-13.132	-182	0	0
Geldmarktfondsen	114.129	220.139	-209.530	-177	-409	124.152
	127.443	220.139	-222.662	-359	-409	124.152
Totaal belegd vermogen activazijde	655.335	596.713	-589.402	-28.935	13.955	619.501
Derivaten						
Euroswaps	33.997					5.832
Totaal belegd vermogen passivazijde	33.997	0	0	0	0	5.832
Totaal belegd vermogen	621.338	596.713	-589.402	-28.935	13.955	613.669

Er wordt niet direct belegd in aangesloten ondernemingen. Indirecte beleggingen in aangesloten ondernemingen zijn niet substantieel.

Reclassificatie beleggingen ten behoeve van risicoparagraaf

Bij toepassing van het look through-principe wordt door de betreffende beleggingsfondsen heen gekeken en vervolgens worden deze componenten toebedeeld naar hun desbetreffende beleggingscategorie.

	Stand ultimo 2018	Liquide middelen	Overlopende intrest	Te vorderen dividend- belasting voor risico fonds	Overlopende aan/ en verkopen beleggingen	Toepassing look through	Stand ultimo 2018 na look through
Onroerende zaken	3.130	0	0	0	0	-12	3.118
Zakelijke waarden	145.512	0	0	0	0	-475	145.037
Vastrentende waarden	324.640	0	2.468	0	0	124.789	451.897
Derivaten	16.235	0	373	0	0	913	17.521
Overige beleggingen	124.152	559	0	0	0	-130.555	-5.844
Collateral	-5.340	0	0	0	0	5.340	0
	608.329	559	2.841	0	0	0	611.729

Methodiek bepaling marktwaarde (ná look through) per 31 december 2018

Niveau 1: Genoteerde marktprijzen. Beleggingen met genoteerde marktprijzen worden verhandeld op een actieve markt.

Niveau 2: Onafhankelijke taxaties. Onafhankelijke taxaties worden niet toegepast voor de waardering van het indirect onroerend goed
 Voor de belangrijkste uitgangspunten bij de waardering van het indirect vastgoed wordt verwezen naar de grondslagen van waardering en resultaatbepaling en de toelichting op de balans bij de post vastgoed.

Niveau 3: NCW-berekening. De netto contante waarde methode wordt gehanteerd voor de derivatenportefeuille.

Niveau 4: Andere methode. Voor fondsbeleggingen in vastrentende waarden, aandelen, vastgoed en hedgefondsen wordt de waardering bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrapportages.

	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Stand ultimo 2018
Onroerende zaken					
Indirecte vastgoedbeleggingsfondsen	0	3.118	0	0	3.118
Zakelijke waarden					
Beleggingsfondsen in aandelen	145.037	0	0	0	145.037
Vastrentende waarden					
Obligaties en vastrentende beleggingsfondsen	450.065	0	1.832	0	451.897
Derivaten					
Valutatermijncontracten	0	0	622	0	622
Interest rate swaps	0	0	16.899	0	16.899
	0	0	17.521	0	17.521
Overige beleggingen					
Liquiditeiten	-5.844	0	0	0	-5.844
Totaal belegd vermogen	589.258	3.118	36.252	0	611.729

Methodiek bepaling marktwaarde (voor look through) per 31 december 2017

Level 1: Directe marktwaardering: beursnotering in een actieve markt (waarop geen prijsaanpassingen worden uitgevoerd).

Level 2: Afgeleide marktwaardering: geen directe beursnotering, maar andere uit de markt waarneembare data danwel een prijs gebaseerd op een transactie in een niet actieve markt met niet-significante prijsaanpassing (gebaseerd op aannames en schattingen).

Level 3: Modellen en technieken: marktwaardebepaling niet gebaseerd op marktdata, maar gebaseerd op aannames en schattingen die de prijs significant beïnvloeden.

Categorie	Level 1 Directe markt- notering	Level 2 Afgeleide markt- notering	Level 3 Modellen en technieken niet gebaseerd op markt- data	Stand ultimo 2017
Onroerende zaken				
Indirecte vastgoedbeleggingsfondsen	0	0	5.453	5.453
Zakelijke waarden				
Beleggingsfondsen in aandelen	89.002	86.293	0	175.295
Vastrentende waarden				
Obligaties en vastrentende beleggingsfondsen	320.956	0	0	320.956
	320.956	0	0	320.956
Derivaten				
Valutatermijncontracten	0	1.495	0	1.495
Euroswaps	0	-9.304	0	-9.304
Total return swaps	0	0	0	0
	0	-7.809	0	-7.809
Overige beleggingen				
Commodities	13.314	0	0	13.314
Liquide middelen	114.129	0	0	114.129
	127.443	0	0	127.443
Totaal belegd vermogen activazijde	537.401	78.484	5.453	621.338

[2] Beleggingen voor risico deelnemers

Categorie	Stand	Aankopen	Verkopen	Rente	Gerealiseerde	Stand
	ultimo			herbelegd	en niet- gerealiseerde	
	2017				koers- verschillen	2018
Onroerende zaken						
Indirecte vastgoedbeleggingsfondsen	65	66	-85	0	-2	44
Zakelijke waarden						
Aandelenbeleggingsfondsen	61.280	12.592	-5.856	0	-3.869	64.147
Vastrentende waarden						
Obligatiebeleggingsfondsen	77.168	44.630	-34.710	0	942	88.030
Overige beleggingen						
Liquiditeiten en multimanagerfondsen	2.245	62.937	-63.067	14	-48	2.081
Totaal belegd vermogen	140.758	120.225	-103.718	14	-2.977	154.302

Er wordt niet direct belegd in aangesloten ondernemingen.

De beleggingen voor risico deelnemers hebben betrekking op de Excedentregeling (module 2), pensioenregeling 2016 en Vrijwillig Bijsparen (module 3).

De specificatie naar module van de beleggingen voor risico deelnemers is als volgt:

Module	Stand 31 december 2018	Stand 31 december 2017
Excedentregeling (module 2)	30.944	32.508
Vrijwillig bijsparen (module 3)	15.057	14.901
Pensioenregeling 2016	108.301	93.349
	154.302	140.758

Het vermogen van de verschillende modules is per 31 december 2018 in de volgende producten belegd:

Produkt	Pensioen- regeling 2016	Exedent- regeling	Vrijwillig Bijsparen	Totaal
LifeCycle Mix	105.953	29.818	14.835	150.606
Eigen Verdeling	2.348	1.126	222	3.696
Totaal 31 december 2018	108.301	30.944	15.057	154.302

Het vermogen van de verschillende modules is per 31 december 2017 in de volgende producten belegd:

Produkt	Pensioen- regeling 2016	Exedent- regeling	Vrijwillig Bijsparen	Totaal
LifeCycle Mix	90.987	31.316	14.662	136.965
Eigen Verdeling	2.362	1.192	239	3.793
Totaal 31 december 2017	93.349	32.508	14.901	140.758

	2018	2017
[3] Vorderingen en overlopende activa		
Lopende intrest en dividend		
Hieronder is opgenomen de aan het boekjaar toe te rekenen intrest en dividend van:		
– Obligaties	2.468	2.273
– Derivaten	373	70
	2.841	2.343
Overige vorderingen		
Terugvorderbare dividendbelasting pensioenspaarders	5	2
Verzekeringsmaatschappijen (Elips Life / Swiss Re)	6.016	5.463
Collateral	2.380	1.950
Werkgevers	126	0
	8.527	7.415
Met uitzondering van een gedeelte van de vordering op verzekeringsmaatschappijen, hebben alle vorderingen en overlopende activa een looptijd van korter dan één jaar.		
Totaal vorderingen en overlopende activa	11.368	9.758
[4] Liquide middelen		
Depotbanken	559	153
ING Bank N.V.	367	1.572
	926	1.725
De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het fonds.		
Totaal activa	786.097	807.576

Passiva	2018	2017
Reserves		
[5] Algemene reserve		
Stand per 1 januari	-6.340	-38.216
Af/bij: uit bestemming saldo	-31.572	31.876
Stand per 31 december	-37.912	-6.340
De minimaal vereiste dekkingsgraad is door het pensioenfonds vastgesteld op:	103,5%	103,5%
De vereiste dekkingsgraad is:	112,4%	112,5%
De dekkingsgraad is:	95,3%	99,2%
De beleidsdekkingsgraad is:	98,5%	98,0%
<p>Het fonds heeft in 2018 een herstelplan ingediend bij DNB, waarin wordt aangetoond dat de beleidsdekkingsgraad voor risico fonds binnen de gekozen hersteltermijn van tien jaar herstelt tot het niveau van de vereiste dekkingsgraad. Dit herstelplan voorzag voor ultimo 2018 een beleidsdekkingsgraad voor risico fonds van 100,4%, terwijl de werkelijke beleidsdekkingsgraad voor risico fonds van 98,5% lager is. Het fonds heeft in het eerste kwartaal van 2019 het herstelplan geactualiseerd. Uit deze actualisatie blijkt dat het fonds naar verwachting binnen de gekozen hersteltermijn herstelt naar de vereiste dekkingsgraad.</p> <p>Voor het fonds bestaat daarnaast de situatie dat de beleidsdekkingsgraad zich voor het vierde opeenvolgende moment onder het niveau van de minimaal vereiste dekkingsgraad bevindt. Er geldt de regel dat de beleidsdekkingsgraad niet meer dan zes achtereenvolgende meetmomenten lager dan de minimaal vereiste dekkingsgraad mag zijn. Op basis van het herstelplan dat in het eerste kwartaal van 2019 is ingediend zal deze situatie zich naar verwachting voordoen en zal het fonds naar verwachting niet tijdig herstellen tot het niveau van de minimaal vereiste dekkingsgraad.</p>		
Het pensioenvermogen bedraagt:	772.021	766.376

	2018	2017
Technische voorzieningen		
[6] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
De voorziening pensioenverplichtingen per 31 december is als volgt opgebouwd:		
– Deelnemers	176.707	188.388
– Gewezen deelnemers	337.829	317.996
– Pensioengerechtigden	134.237	119.179
Stand per 31 december	648.773	625.563
Stand per 1 januari	625.563	640.293
Mutaties		
Toevoeging pensioenopbouw	4.031	3.819
Toevoeging indexering, overige toeslagen en korting	0	0
Rentetoevoeging	-1.623	-1.387
Onttrekking voor uitkeringen	-6.596	-6.012
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	-196	-176
Wijziging marktrente	32.778	-10.289
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	0	-349
Overige mutaties	1.518	1.199
Wijziging actuariële grondslagen	-6.702	-1.535
Stand per 31 december	648.773	625.563
[7] Overige technische voorzieningen		
<i>Schadereserve AOP en overlijdensrisico AO-ers</i>		
Stand per 1 januari	5.814	5.917
Mutatie via staat van baten en lasten	321	-103
Stand per 31 december	6.135	5.814
<i>Voorziening langdurig zieken</i>		
Stand per 1 januari	581	751
Mutatie via staat van baten en lasten	-22	-170
Stand per 31 december	559	581
Totaal overige technische voorzieningen	6.694	6.395

	2018	2017
[8] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers		
Stand per 1 januari	140.758	120.498
Stortingen	21.734	21.085
Onttrekkingen ¹⁾	-5.388	-4.243
Rendement (inclusief rebates en verrekening van kosten)	-2.802	3.418
Stand per 31 december	154.302	140.758
[9] Kortlopende schulden en overlopende passiva		
Derivaten (zie voor opbouw toelichting [1] Beleggingen voor risico pensioenfonds)	5.832	33.997
Collateral	7.720	5.340
Nog te betalen bankkosten	3	3
Loonheffing en sociale lasten	157	135
Te betalen vermogensbeheer-, pensioenuitvoerings- en administratiekosten	481	938
Aangesloten ondernemingen	0	785
Vooruitontvangen bedragen volgend boekjaar	31	0
Nog te betalen afkoopsommen	11	0
Nog te herbeleggen dividendbelasting m.b.t. beleggingen voor risico deelnemers	5	2
	14.240	41.200
Alle schulden en overlopende passiva hebben een looptijd van korter dan één jaar.		
Totaal passiva	786.097	807.576

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Het fonds heeft een uitbestedingsovereenkomst afgesloten met AZL voor een periode van vijf jaar die jaarlijks opzegbaar is. De overeenkomst met de vermogensbeheerder (NNIP) is maandelijks opzegbaar. Verder zijn er geen investeringscommitments aangegaan.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich geen belangrijke gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan.

1) Betreft onttrekkingen ten behoeve van inkoop in de andere pensioenregeling en ten behoeve van waardeoverdrachten.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Baten en lasten	2018	2017
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
[10] Directe beleggingsopbrengsten		
Aandelen vastgoedmaatschappijen	817	2.306
Aandelen	3.027	730
Vastrentende waarden	3.393	3.583
Derivaten	176	-1.087
Banken	-24	-88
Intrest waardeoverdrachten	0	-11
Overige	0	-3
	7.389	5.430
[11] Indirecte beleggingsopbrengsten		
<i>Gerealiseerde koersverschillen:</i>		
Aandelen vastgoedmaatschappijen	-359	1.596
Aandelen	-12.952	1.877
Obligaties en vastrentende beleggingsfondsen	-35	-613
Valutatermijncontracten	1.841	7.078
Euroswaps	-17.071	0
Overige beleggingen	-359	-59
Valutaverschillen	3	38
	-28.932	9.917
<i>Niet-gerealiseerde koersverschillen:</i>		
Aandelen vastgoedmaatschappijen	-229	-3.276
Aandelen	-4.400	15.044
Obligaties en vastrentende beleggingsfondsen	-4.781	2.636
Commodities	0	223
Valutatermijncontracten	-1.495	1.607
Overige beleggingen	-408	-306
Euroswaps	25.269	-13.281
	13.956	2.647

	2018	2017
[12] Kosten vermogensbeheer		
Beheerloon en rabates	-246	53
	-246	53
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds	-7.833	18.047
Het beheerloon en de rabates over 2018 / 2017 kunnen als volgt nader worden gespecificeerd:		
– Beheerloon		
• Fiduciair beheer overig	-798	-483
• Overig niet toe te bedelen	0	-90
– Rebate fees		
• Aandelen	107	200
• Vastrentende waarden	445	426
	-246	53
De transactiekosten zijn gesaldeerd met de beleggingsopbrengsten. De transactiekosten kunnen niet betrouwbaar worden vastgesteld, omdat deze verrekend zijn in de aan- en verkoopprijzen. Voor een uitsplitsing van de totale kosten vermogensbeheer naar de verschillende beleggingscategorieën wordt verwezen naar het bestuursverslag. Deze kosten wijken af van de genoemde kosten in de jaarrekening, omdat daar ook kosten zijn opgenomen die zijn verwerkt in het nettorendement.		
Beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers		
[13] Indirecte beleggingsopbrengsten		
<i>Niet-gerealiseerde koersverschillen:</i>		
Vastgoedbeleggingsfondsen	-2	-1
Aandelenbeleggingsfondsen	-3.869	3.203
Obligatiebeleggingsfondsen	942	-82
Overige beleggingen	-34	74
Rebates	161	224
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico deelnemers	-2.802	3.418

	2018	2017
[14] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers		
Periodieke premies	3.643	4.041
	3.643	4.041
De kostendekkende en feitelijke premies zijn als volgt:		
– Kostendekkende premie basisregeling	24.834	24.473
– Feitelijke premie basisregeling	24.963	24.742
De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord.		
De kostendekkende premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	2.543	2.438
– Opslag in stand houden vereist vermogen	10	12
– Opslag voor uitvoeringskosten	961	1.322
– Actuarieel benodigd ten behoeve van toeslagverlening	0	0
– Stortingen BPR	21.320	20.701
	24.834	24.473
De feitelijke premie is als volgt samengesteld:		
– Actuarieel benodigd	2.543	2.438
– Opslag in stand houden vereist vermogen	10	12
– Opslag voor uitvoeringskosten	961	1.322
– Actuarieel benodigd ten behoeve van toeslagverlening	0	0
– Stortingen BPR	21.320	20.701
– Premiemarge	129	269
	24.963	24.742
Bij de bepaling van de aan het boekjaar toe te rekenen premie is rekening gehouden met verleende premiekortingen en/of premieopslagen.		
In het boekjaar is geen korting verstrekt aan de aangesloten ondernemingen.		
De feitelijke premie is vastgesteld als een leeftijdsafhankelijk percentage van de pensioengrondslag (12,96 x het maandsalaris minus franchise). De pensioenregeling is aangemerkt als een DC-regeling en de feitelijke premie zou kostendekkend dienen te zijn gedurende de looptijd van de uitvoeringsovereenkomst.		

	2018	2017
[15] Premiebijdragen voor risico deelnemers		
Stortingen	21.734	21.085
[16] Saldo van overdrachten van rechten		
Overgenomen pensioenverplichtingen	0	167
Overgedragen pensioenverplichtingen	0	-197
Interne waardeoverdrachten	4.614	3.831
	4.614	3.801
[17] Onttrekking beleggingen voor risico deelnemers		
Onttrekkingen ten behoeve van inkoop rechten en uitgaande waardeoverdrachten	-5.388	-4.243
[18] Pensioenuitkeringen		
Ouderdomspensioen	-4.981	-4.384
Partnerpensioen	-1.357	-1.291
Wezenpensioen	-172	-171
Afkopen	-60	-161
	-6.570	-6.007
[19] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Toevoeging pensioenopbouw	-4.031	-3.819
Toevoeging indexering, overige toeslagen en korting	0	0
Rentetoevoeging	1.623	1.387
Onttrekking voor uitkeringen	6.596	6.012
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	196	176
Wijziging marktrente	-32.778	10.289
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	0	349
Overige mutaties	-1.518	-1.199
Wijziging actuariële grondslagen	6.702	1.535
	-23.210	14.730
Mutatie overige technische voorzieningen		
[20] Voorziening schadereserve AOP en overlijdensrisico AO-ers	-321	103
[21] Voorziening langdurig zieken	22	170
	-299	273

	2018	2017
[22] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers		
Rendement	2.802	-3.418
Stortingen (inclusief inkomende bovenmatige waardeoverdrachten)	-21.734	-21.085
Onttrekkingen	5.388	4.243
	-13.544	-20.260
Herverzekering		
[23] Premies	-2.543	-2.418
[24] Uitkeringen uit herverzekering		
Premievrijstelling	147	288
Premievrijstelling mutatie vordering	459	-430
Kapitaal bij overlijden	1.606	1.339
Mutatie vordering u.h.v. langdurig zieken	-22	-170
	2.190	1.027
[25] Resultaatdeling		
Mutatie in technisch resultaat	0	0
Totaal herverzekering	-353	-1.391
[26] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratie	-884	-987
Accountant (controle-opdracht jaarrekening en DNB-staten)	-50	-42
Accountant (andere niet-controlediensten)	-3	0
Actuaris	-123	-244
De Nederlandsche Bank	-52	-48
Autoriteit Financiële Markten	-5	-4
Pensioenfederatie	-1	0
Visitatiecommissie	-15	-12
Bestuurskosten (bestuursverkiezing, vergaderzaal en bestuursaansprakelijkheidsverzekering)	-6	-8
Overige advieskosten	-6	-126
Opleidingskosten	-7	-16
Diverse kleine posten	-5	-11
	-1.157	-1.498

	2018	2017
[27] Overige baten en lasten		
Diversen	-407	-120
	-407	-120
Saldo van baten en lasten	-31.572	31.876
	2018	2017
Actuariële analyse		
Beleggingsopbrengsten	-39.127	29.772
Premies	722	481
Waardeoverdrachten	0	152
Kosten	0	0
Uitkeringen	26	5
Sterfte	727	378
Arbeidsongeschiktheid	138	-486
Mutaties	-247	4
Overige mutaties technische voorzieningen	6.596	1.690
Andere oorzaken	-407	-120
	-31.572	31.876

Bezoldiging bestuursleden

De bestuursleden van Stichting Pensioenfonds Capgemini Nederland ontvangen geen vergoeding.

Personeel

Gedurende het boekjaar 2018 had de stichting geen personeel in dienst.

Belastingen

De activiteiten van het fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

Verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen de verbonden partijen tussen het fonds en de sponsor, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. De bestuurders nemen deel aan de pensioenregeling van het fonds op basis van voorwaarden in het pensioenreglement.

Financiering

Het fonds heft bij de werkgever een premie op basis van leeftijdsstaffels. De omvang van de premie is voldoende te achten voor de opbouw van de in enig jaar te verkrijgen aanspraken, de dekking van het overlijdensrisico en het risico van premievrije deelneming wegens arbeidsongeschiktheid. Verder bevat de premie een component ter dekking van de kosten in het boekjaar en ter vorming van de voorziening voor excassokosten en wordt rekening gehouden met het beoogde weerstandsvermogen.

Er kan voor een door het bestuur vast te stellen periode een korting op de premie worden verleend op grond van de vermogenspositie van het fonds. De korting wordt slechts verleend indien er sprake is van een toereikende voorziening pensioenverplichtingen en een toereikend weerstandsvermogen.

Resultaatbestemming

In de bestuursvergadering van 20 juni 2019 heeft het bestuur besloten het negatieve resultaat over het boekjaar 2018 van € 31.572 te onttrekken aan de algemene reserve.

Risicoparagraaf

(in duizenden euro)

Solvabiliteitsrisico

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna wordt een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd.

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is, bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat een beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het pensioenfonds is, wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden, gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans, komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het pensioenfonds in een tekortsituatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Hieromtrent heeft afstemming plaatsgevonden met het bestuur, de waarmede actuaire en DNB. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2018 van 112,4% en 2017 van 112,5%.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat bij de procentuele buffers rekening gehouden wordt met de veronderstelde positieve samenhang (correlatie) tussen renterisico, aandelen- en vastgoedrisico en kredietrisico. Daarnaast wordt rekening gehouden met het gegeven dat niet alle risico's zich tegelijk zullen manifesteren (diversificatie).

	2018		2017	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	25.594	2,4	28.181	2,9
Zakelijke waarden risico (S2)	60.239	8,0	54.284	7,3
Valutarisico (S3)	15.608	0,4	13.552	0,3
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	5.100	0,0
Kredietrisico (S5)	32.679	3,6	32.861	3,8
Verzekeringstechnisch risico (S6)	22.987	0,8	23.058	0,9
Actief beheerisico (S10)	6.276	0,1	5.797	0,1
Correlatie- en diversificatie-effect	-63.212		-66.167	
Vereist eigen vermogen voor risico fonds	100.171	15,3	96.666	15,3
Afname voor toerekening technische voorziening	0	-2,9	0	-2,8
Totaal vereist eigen vermogen	100.171	12,4	96.666	12,5
Aanwezige dekkingsgraad		95,3		99,2
Beleidsdekkingsgraad		98,5		98,0
Minimaal vereiste dekkingsgraad		103,5		103,5
Strategisch vereiste dekkingsgraad		112,4		112,5

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds is per 31 december 2018 lager dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds in een tekort verkeert. In boekjaar 2018 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 98,5%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van 2017 van 98,0%, is de beleidsdekkingsgraad toegenomen met 0,5%-punt.

Renterisico

Het renterisico wordt veroorzaakt doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Het pensioenfonds kent een langere looptijd voor de pensioenverplichtingen dan voor de beleggingen. Onderstaande duratiecijfers geven meer inzicht.

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief rentederivaten) 18,1.

Duratie van de pensioenverplichtingen 22,8.

Voor de vaststelling van het renterisico bij het vereist eigen vermogen worden de kasstromen van de rentegevoelige beleggingen afgezet tegen de kasstromen van de voorziening pensioenverplichtingen. Vervolgens worden beide kasstromen afgezet tegen door DNB bepaalde renteschokken die per looptijd verschillen. Op basis van deze renteschokken kan de impact op de technische voorziening en de impact op alle rentegevoelige beleggingen worden berekend. Overeenkomstig kan een afdekkingspercentage worden berekend. Rentegevoeligheid is één van de belangrijkste factoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie van de portefeuille.

	Feitelijke verdeling		Strategische verdeling	
	in €	%	in €	%
Impact op technische voorziening voor risico fonds (A)	55.820		55.820	
Impact op de rentegevoelige beleggingen (B)	28.526		30.226	
Renterisico	27.294	2,7	25.594	2,4
Afdekkingspercentage (B/A)		51,1		54,1

Hoogte buffer

Op basis van de berekeningen van het vereist eigen vermogen bedraagt de buffer voor het feitelijk renterisico 27.294 (2,7%) en voor het strategisch renterisico 25.594 (2,4%) ultimo 2018.

Aandelen- en vastgoedrisico

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen en vastgoed in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwaarden (prijsrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende categorieën in zakelijke waarden getoond.

	2018		2017	
	€	%	€	%
<i>Verdeling onroerende zaken en zakelijke waarden per categorie:</i>				
Onroerende zaken, niet beursgenoteerde indirecte vastgoedbeleggingsfondsen	3.118	2,1	5.602	3,2
Ontwikkelde markten (Mature markets)	128.008	86,4	146.112	82,3
Opkomende markten (Emerging markets)	17.029	11,5	25.794	14,5
	148.155	100,0	177.508	100,0

Derivaten

Strategisch dekt het fonds het zakelijke waarden risico niet af.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch aandelen- en vastgoedrisico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging. De buffer voor het feitelijk aandelen- en vastgoedrisico bedraagt 54.422 (7,1%) en voor het strategisch aandelen- en vastgoedrisico 60.239 (8,0%).

Valutarisico

Het valutarisico wordt veroorzaakt doordat de verplichtingen van het pensioenfonds in euro's luiden terwijl een gedeelte van de beleggingen van het pensioenfonds in niet-euro luiden. Het pensioenfonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Het pensioenfonds kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van het valutarisico loopt het pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door meer dan 100% van het risico af te dekken loopt het fonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro.

	2018		2017	
	€	%	€	%
<i>Verdeling beleggingsportefeuille onroerende zaken, aandelen en vastrentende waarden naar valuta voor afdekking met derivaten</i>				
Euro	324.208	53,0	488.657	78,8
Amerikaanse dollar	183.908	30,1	64.569	10,4
Australische dollar	3.716	0,6	3.112	0,5
Britse pound sterling	21.198	3,5	21.078	3,4
Hongkongse dollar	5.033	0,8	4.117	0,7
Japane yen	11.288	1,8	9.603	1,5
Mexico Peso	10.159	1,7	676	0,1
Zwitserse francs	5.136	0,8	3.999	0,6
Indiase Roepia	3.840	0,6	1.390	0,2
Overige valuta	43.243	7,1	23.221	3,7
	611.729	100,0	620.422	100,0
<i>Verdeling beleggingsportefeuille onroerende zaken, aandelen en vastrentende waarden naar valuta na afdekking met derivaten</i>				
Euro	536.931	87,8	584.010	94,1
Amerikaanse dollar	3.703	0,6	-1.338	-0,2
Australische dollar	3.716	0,6	3.112	0,5
Britse pound sterling	185	0,0	1.777	0,3
Hongkongse dollar	5.033	0,8	4.117	0,7
Japane yen	-217	0,0	-542	-0,1
Mexico Peso	10.159	1,7	676	0,1
Zwitserse francs	5.136	0,8	3.999	0,6
Indiase Roepia	3.840	0,6	1.390	0,2
Overige valuta	43.243	7,1	23.221	3,7
	611.729	100,0	620.422	100,0

Voor de categorieën bedrijfsobligaties, obligaties opkomende landen HC en wereldwijde aandelen ontwikkelde markten zal gebruik gemaakt worden van Euro hedged beleggingsfondsen.

Derivaten

Ter afdekking van de valutarisico's op de effectenportefeuille zijn er door de vermogensbeheerders valutatermijntransacties afgesloten. De post valutatermijntransacties bestaat uit de volgende transacties, omgerekend in euro per 31 december 2018:

in miljoenen euro	aankoop transacties	verkoop transacties
Euro	212.723	0
US dollar	0	-180.205
Britse pound sterling	0	-21.013
Japanse yen	0	-11.505
	212.723	-212.723

Strategisch dekt het fonds 84,9% van haar niet-euro beleggingen af.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch valutarisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking. De buffer voor het feitelijk valutarisico bedraagt 14.160 (0,3%) en voor het strategisch valutarisico 15.608 (0,4%).

Grondstoffenrisico

Het pensioenfonds belegt niet in grondstoffen en loopt daarmee geen risico dat de waarde van deze beleggingen daalt als gevolg van marktontwikkelingen.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch grondstoffenrisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 30%. De buffer voor het feitelijk grondstoffenrisico bedraagt 0 (0%) en voor het strategisch grondstoffenrisico risico 0 (0%).

Kredietrisico

Het pensioenfonds loopt het risico dat één of meerdere van haar tegenpartijen niet aan de voorafgesproken betalingen kan voldoen. Bij de berekening van het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

Het kredietrisico binnen de vastrentende-waardenportefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een Europese AAA-rating impliceert dat de vastrentende-waardenbelegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geassocieerd staan onder 'lager dan BBB' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd. Beleggingen die geen rating ontvangen worden als risicovol beschouwd.

	2018		2017	
	€	%	€	%
<i>Rating vastrentende waarden:</i>				
AAA	88.527	19,6	99.094	22,4
AA	72.368	16,0	75.427	17,0
A	123.691	27,4	116.282	26,3
BBB	80.089	17,7	94.201	21,3
Lager dan BBB	46.537	10,3	37.174	8,4
Geen rating	40.685	9,0	20.396	4,6
	451.897	100,0	442.574	100,0
<i>Verdeling vastrentende waarden naar looptijd:</i>				
Resterende looptijd tot 1 jaar	151.156	33,5	19.114	4,3
Resterende looptijd van 1 tot 5 jaar	0	0,0	0	0,0
Resterende looptijd langer dan 5 jaar	300.104	66,4	304.114	68,7
Geen looptijd	637	0,1	119.346	27,0
	451.897	100,0	442.574	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd conform de ratingverdeling van de vastrentende-waardenportefeuille. Naar mate de rating slechter wordt, neemt de te hanteren buffer toe. Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer voor het feitelijk kredietrisico van 32.900 (3,7%) en voor het strategisch kredietrisico van 32.679 (3,6%).

Verzekeringstechnisch risico

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevensrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

Hoogte buffer

De buffer voor het feitelijk en strategisch verzekeringstechnisch risico bedraagt 22.987 (0,8%).

Concentratierisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen.

De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

	2018		2017	
	€	%	€	%
Vastgoed, aandelen en vastrentende beleggingen				
<i>Verdeling naar regio:</i>				
Europa	334.265	54,6	406.713	65,6
Noord-Amerika	168.704	27,6	110.268	17,8
Azië	25.646	4,2	31.245	5,0
Opkomende markten	61.595	10,1	67.470	10,9
Overig	9.842	1,6	4.385	0,7
Overige beleggingen	11.677	1,9	361	0,1
	611.729	100,0	620.442	100,0
Onroerende zaken				
Niet-beursgenoteerd	3.118	100,0	3.100	55,3
Beursgenoteerd	0	0,0	2.502	44,7
	3.118	100,0	5.602	100,0

Grote posten: onroerende zaken van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in onroerende zaken

CBRE PROP. FND EUROP (SP)	390	12,5	874	16,0
CBRE PROPERTY FUND CENT EUROPE (SP)	0	0,0	774	14,2
CBRE DRES FGR FUND	2.493	79,6	2.213	40,6
CBRE EUROSIRIS FUND	247	7,9	1.591	29,2

	2018		2017	
	€	%	€	%
Zakelijke waarden				
<i>Verdeling zakelijke waarden per sector:</i>				
Energie	7.421	5,1	11.693	6,8
Financiële instellingen	24.961	17,2	29.826	17,4
Gezondheidszorg	17.744	12,2	16.804	9,8
Industriële ondernemingen	12.480	8,6	15.307	8,9
Informatietechnologie	23.154	16,0	24.689	14,4
Telecommunicatie	13.466	9,3	8.107	4,7
Nutsbedrijven	5.070	3,5	4.145	2,4
Duurzame consumentengoederen en -diensten	16.061	11,1	19.599	11,4
Niet duurzame consumentengoederen en -diensten	10.789	7,4	15.756	9,2
Grondstoffen	6.547	4,5	9.448	5,5
Vastgoed	4.913	3,4	6.731	3,9
Andere sectoren	2.431	1,7	9.800	5,7
	145.037	100,0	171.905	100,0

Grote posten: vastrentende waarden van eenzelfde uitgevende instelling groter dan 5% van de totale beleggingen in obligaties en vastrentende waarden

Oostenrijkse staat	13.506	4,1	13.489	11,1
Franse staat	24.235	7,5	22.948	18,8
Nederlandse staat	42.454	13,1	35.303	29,2
Duitse staat	41.615	12,8	35.129	28,8
Belgische staat	7.567	2,3	6.198	5,1
Finse staat	6.359	2,0	6.299	5,2

Actief beheer risico

Actief beheer risico ontstaat doordat vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille. Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van strategische benchmarks. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van de tracking error. Een lage tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert een hoger actief beheer risico.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt alleen een actief beheer risico becijferd voor de aandelenportefeuille indien de tracking error groter is dan 1%. Voor het pensioenfonds resulteert een buffer voor het feitelijk actief beheer risico van 5.645 (0,1%) en voor het strategisch actief beheer risico van 6.276 (0,1%).

Effect toerekenen naar totale vereiste dekkinggraad

Om van de vereiste dekkinggraad voor risico fonds te geraken tot de vereiste dekkinggraad dient een aanpassing van 2,8%-punt toegevoegd te worden op basis van de feitelijke verdeling en een aanpassing van 2,9%-punt op basis van de strategische verdeling. Deze aanpassingen dienen gemaakt te worden omdat het fonds een technische voorziening voor risico deelnemers heeft.

Vastgesteld te Utrecht, 20 juni 2019

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds Capgemini Nederland

H. Knol
(voorzitter)

D.W. Neuhaus
(secretaris)

A.J. Holsappel

W.W.H. Starmans

J.H. Van Hensbergen

W. F. Heukels

M.C. de Heer

Overige gegevens

Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het fonds.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Capgemini Nederland te Utrecht is aan Triple A – Risk Finance Certification B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2018.

Onafhankelijkheid

Als waarmede actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Capgemini Nederland, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie. Dit geldt tevens voor andere actuarissen en deskundigen die werkzaam zijn bij Triple A – Risk Finance Certification B.V.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 7.600.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 380.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materieële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik ondermeer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-personregel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikel 131 (minimaal vereist eigen vermogen), 132 (vereist eigen vermogen) en 133 (dekking door waarden).

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Capgemini Nederland is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening slecht, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het minimaal vereist eigen vermogen.

Amsterdam, 20 juni 2019

drs. Jan Tol AAG RBA
verbonden aan Triple A – Risk Finance Certification B.V

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het Bestuur van Stichting Pensioenfonds Capgemini Nederland

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Capgemini Nederland per 31 december 2018 en van het saldo van baten en lasten en kasstromen over 2018, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Stichting Pensioenfonds Capgemini Nederland ('de Stichting') te Utrecht gecontroleerd.

De jaarrekening omvat:

- 1 de balans per 31 december 2018;
- 2 de staat van baten en lasten over 2018;
- 3 het kasstroomoverzicht over 2018; en
- 4 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Controleaanpak

Samenvatting

MATERIALITEIT

- Materialiteit van EUR 7,6 miljoen
- circa 1% van het pensioenvermogen

KERNPUNTEN

- De waardering van beleggingen
- De waardering van technische voorzieningen

GOEDKEUREND OORDEEL

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 7,6 miljoen (2017: EUR 5,4 miljoen). Voor de bepaling van de materialiteit wordt uitgegaan van het pensioenvermogen per 31 december 2018 (circa 1%). Wij beschouwen het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het pensioenvermogen een bepalende factor is in de berekening van de beleidsdekkingsgraad die de financiële positie van de Stichting weergeeft. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij hebben met het bestuur afgesproken dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de EUR 380 duizend rapporteren aan het bestuur alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Uitbesteding van bedrijfsprocessen aan dienstverleners

De Stichting heeft het beheer van de beleggingen voor risico pensioenfonds uitbesteed aan NN Investment Partners B.V. De pensioenadministratie is uitbesteed aan AZL N.V. De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en

beleggingsopbrengsten die is verstrekt door NN Investment Partners B.V. en informatie over de technische voorzieningen, premiebijdragen en pensioenuitkeringen en overige financiële posten die is verstrekt door AZL N.V.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants inzake de voor de Stichting relevante interne beheersingsmaatregelen van NN Investment Partners B.V. en AZL N.V., zoals weergegeven in de specifiek daarvoor opgestelde (ISAE 3402 type II-)rapportages.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen en het bespreken van de beheersomgeving bij de dienstverlener met vertegenwoordigers van de dienstverlener. Op basis daarvan evalueren wij, en bespreken wij waar nodig geacht met de andere onafhankelijke accountant, de in de ISAE 3402-rapportage beschreven interne beheersingsmaatregelen, de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2018 en de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan NN Investment Partners B.V. en AZL N.V.

Wij hebben eigen gegevensgerichte analyses uitgevoerd waarbij wij de uitkomsten van directe beleggingsopbrengsten, premiebijdragen en uitkeringen hebben getoetst op basis van verwachtingen die wij zelf hiervoor hebben ontwikkeld. Wij hebben door middel van deelwaarnemingen beleggingen, beleggingsstromen, mutaties in de pensioenadministratie, premiebijdragen en uitkeringen aan de hand van brondocumentatie bij de dienstverlener onderzocht.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbestede bedrijfsprocessen en aanvullende eigen werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en -opbrengsten, (mutaties in) deelnemersgegevens en aanspraken die resulteren in (wijzigingen in) de technische voorzieningen, premiebijdragen en uitkeringen verkregen.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het belangrijkste waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Waardering van de beleggingen

Omschrijving

De beleggingen vormen een significante post op de balans van de Stichting. De beleggingen voor risico pensioenfondsen bedragen circa 80% van het balanstotaal. De beleggingen dienen conform de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde.

Uit noot 1 bij de toelichting op de jaarrekening blijkt dat de waardering van de beleggingen van de Stichting hoofdzakelijk gebaseerd is op marktnoteringen. De waardering van de beleggingen is in belangrijke mate bepalend voor de financiële resultaten van het fonds.

Wij schatten het risico op een materiële fout in de waardering van de beleggingen lager in, mede omdat de schattingsonzekerheid niet aanwezig is op de datum van deze controleverklaring.

Vanwege de omvang van de beleggingen in relatie tot de jaarrekening als geheel, beschouwen wij de waardering van de beleggingen als een kernpunt van onze controle.

Onze aanpak

Wij hebben de waardering van de beleggingen onderzocht met gebruikmaking van een eigen waarderingsspecialist. Onze waarderingsspecialist heeft de gehanteerde waarderingen vergeleken met zelfstandig in de markt waarneembare prijzen. De waardering van participaties in niet-beursgenoteerde beleggingsfondsen hebben wij getoetst aan de hand van recente, door een andere onafhankelijke accountant gecontroleerde jaarrekeningen.

Voorts hebben we de toereikendheid van de toelichting onder noot 1 van de toelichting geëvalueerd.

Onze observatie

Uit onze werkzaamheden is gebleken dat de door de beheerder uitgevoerde waardering van de beleggingen heeft geresulteerd in een aanvaardbare waardering van de beleggingen in de jaarrekening.

De toelichting op de samenstelling en het verloop van de beleggingen is toereikend.

Waardering van de technische voorzieningen

Omschrijving

De technische voorzieningen vormen een significante post op de balans van de Stichting en worden gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De waardering van de technische voorzieningen komt tot stand door middel van een berekening waarin aanspraakgegevens van deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over levensverwachtingen en kostenniveaus worden vertaald naar verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt tegen de markttrente (rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank).

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en het bestuur zich laat adviseren door actueel deskundigen. Gezien de complexiteit en de invloed hiervan op de hoogte van de technische voorzieningen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad, vormde de waardering van de technische voorzieningen een kernpunt in onze controle.

Het bestuur heeft in de 'Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling' de waarderingsgrondslagen en veronderstellingen voor de technische voorzieningen opgenomen. Uit deze toelichting blijkt dat schattingswijzigingen hebben plaatsgevonden. In de 'Risicoparagraaf' is de gevoeligheid van de berekening van de technische voorzieningen voor schattingen uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerende actuaire die door de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding ervan afstemming gehad met de certificerende actuaire over de te volgen aanpak, de attentiepunten en de uitkomsten.

Wij hebben de door het bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door het bestuur geëvalueerd aan de hand van een toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerende actuaire. Wij hebben de actuariële verklaring zoals opgenomen in de overige gegevens en de werkzaamheden in het dossier van de certificerende actuaire geëvalueerd.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het resultaat in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij gebruikgemaakt van een eigen actuaris.

Onze observatie

Wij vinden de waardering van de technische voorzieningen evenwichtig bepaald en de toelichting toereikend.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- Voorwoord;
- Bestuur en organisatie;
- Meerjarenoverzicht;
- Missie, Visie en Strategie;
- Bestuursverslag;
- Verantwoordingsorgaan;
- Visitatiecommissie;
- Verslag van de compliance officer;
- Overige gegevens;

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de informatie zoals vereist door Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de

jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een entiteit haar continuïteit niet langer kan handhaven;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Utrecht, 20 juni 2019

KPMG Accountants N.V.

J.C. van Kleef RA